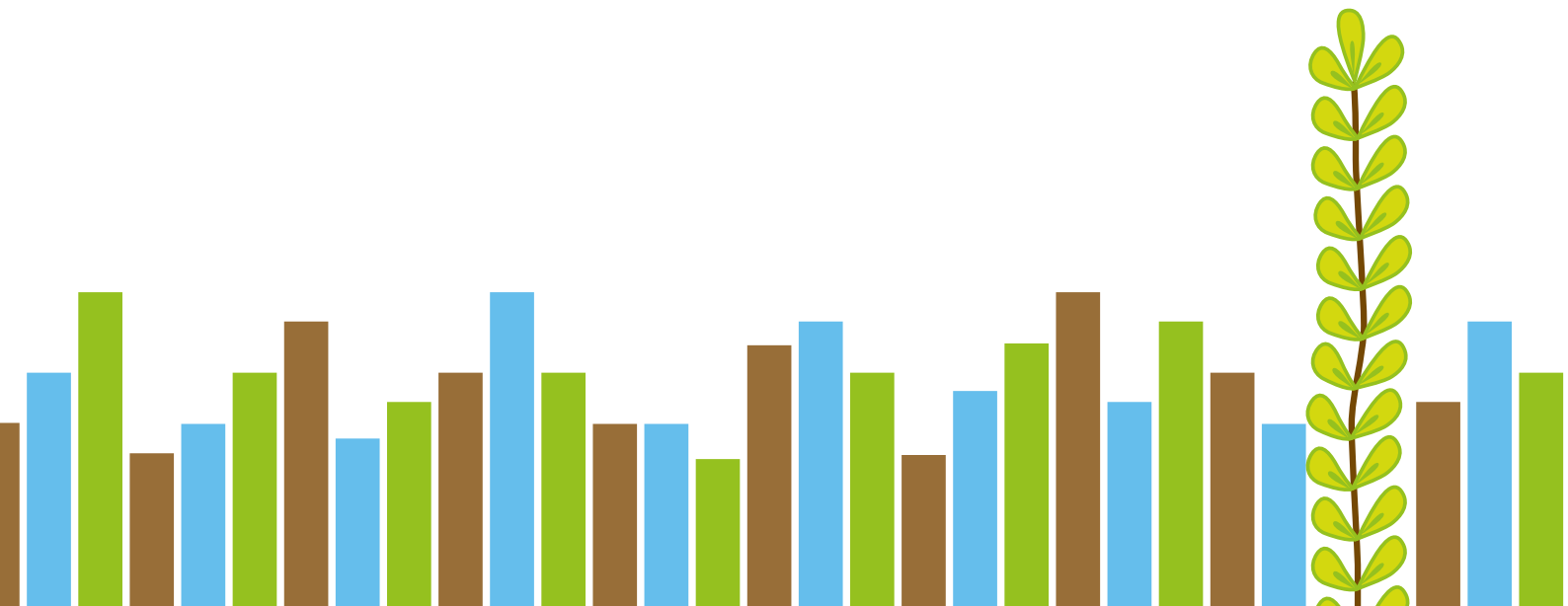

Programmen och pengarna

Resultat av stöd till turism inom
landsbygdsprogrammet samt inom
lokalt ledd utveckling 2018

Författare Matilda Ambré, Jordbruksverket
 Tobias Kreuzpointner, Jordbruksverket
 Ingrid Nilsson, Jordbruksverket
 Åke Svensson, Jordbruksverket

Varför görs denna utvärdering?

Detta är en uppföljning av stöd till turism i landsbygdsprogrammet och regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling. Syftet är att ge en ögonblicksbild av utvecklingen i programmen.

Utvärderingssektariatet vid Jordbruksverket ansvarar för att de svenska EU-programmen där Jordbruksverket är förvaltande myndighet blir utvärderade. Detta uppföljningsarbete är ett komplement till utvärderingarna.

Författarna är ansvariga för slutsatserna. Slutsatserna utgör inte Jordbruksverkets officiella ståndpunkt.

/ Utvärderingssektariatet vid Jordbruksverket

Innehåll

Inledning	7
Stöd till turism inom landsbygdsprogrammet samt inom lokalt ledd utveckling	9
Bilaga A – Kort om landsbygdsprogrammet 2014–2020.....	67
Bilaga B – Kort om regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling 2014–2020	68

Inledning

Detta är en uppföljning av hur det har gått hittills när det gäller stöd till turism i landsbygdsprogrammet 2014–2020 och regional- och socialfondsprogrammet 2014–2020.

Här kan du exempelvis se hur mycket stöd som har beviljats och vart i landet pengarna har gått samt hur pengarna har fördelats på olika investeringar. Däremot ingår inte utvärderingar av långsiktiga effekter.

Detta är den tredje rapporten med sådana här uppföljningar. Tanken är att det ska publiceras liknande sammanställningar varje år under programperioden. Den visar en ögonblicksbild vid det tillfälle när statistiken hämtades ur Jordbruksverkets databaser. Skribenterna har lyft det som de har funnit mest intressant vid analysen.

Landsbygdsprogrammet ska bidra till att nå EU:s och regeringens mål ...

Europa 2020 är EU:s gemensamma strategi för tillväxt och sysselsättning. Strategin har tre övergripande prioriteringar, smart tillväxt, hållbar tillväxt och tillväxt för alla. Både EU:s och regeringens mål är att programmen bidrar till ett hållbart och konkurrenskraftigt jordbruk, fler jobb samt till utveckling av landsbygderna.

Jordbruksverket ansvarar för tre program som ska bidra till att nå målen, landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling.

Landsbygdsprogrammet 2014–2020 består av stöd och ersättningar som är till för att utveckla landsbygden. Miljö, hållbar utveckling och innovation är prioriterat. Programmet är fokuserat på att styra mot målen i programmet, som i sin tur ska bidra till att nå det övergripande målet Smart och hållbar tillväxt för alla. Programmet har en total budget på cirka 36 miljarder kronor. Läs mer om landsbygdsprogrammet i bilaga A.

Regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling 2014–2020 kan bidra till att utveckla det lokala näringslivet och människorna på arbetsmarknaden. Programmets budget är 267 miljoner kronor. Läs mer om regional- och socialfondsprogrammet i bilaga B.

... som ska bidra till de globala målen

De globala målen antogs av världens stats- och regeringschefer vid ett FN-toppmöte 2015. Det innebär att världens länder har åtagit sig att fram till år 2030 leda världen mot en hållbar och rättvis framtid. De globala målen med Agenda 2030

syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser.

Figur. FN:s globala mål Agenda 2030

Regeringen har tillsatt en delegation som ska stödja och stimulera Sveriges genomförande av Agenda 2030. Vidare har även uppdrag getts till ett åttio-tal myndigheter för att t.ex. följa upp arbetet, däribland Jordbruksverket.

Jordbruket och till jordbruket knuten verksamhet spelar en central roll för att de globala målen ska kunna uppnås. Eftersom Jordbruksverket är en sektorsmyndighet för jordbruket har många av Jordbruksverkets verksamheter en stor inverkan på mål och delmål i Agenda 2030. Landsbygdsprogrammet bidrar till många av de 17 målen i Agenda 2030.

I Sverige finns det även 16 miljömål samt ett så kallat generationsmål som riksdagen har beslutat om. Dessa mål gäller de delar av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 som gäller miljön. Generationsmålet som är det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Stöd till turism inom landsbygdsprogrammet samt inom lokalt ledd utveckling

En uppföljning av stöd inom landsbygdsprogrammet 2014–2020 och regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling baserad på uppgifter för åren 2014 till 2018

Uppföljningen är gjord av Matilda Ambré, Tobias Kreuzpointner, Ingrid Nilsson och Åke Svensson

Innehåll

Sammanfattning	11
Rekommendationer	11
Inledning	12
Turism i landsbygdsprogrammet	12
Läsanvisning	14
Landsbygdsprogrammet och Agenda 2030	14
Delåtgärder där turismsatsningar förekommer	15
Drygt 600 miljoner till turismsatsningar inom landsbygdsprogrammet	16
Naturturism	18
Naturnära turistupplevelser växer i Sverige	18
Måltidsturism	21
Måltiden en viktig upplevelse	21
Kulturturism	24
Inkvartering	26
Inkvartering är vanligast inom investeringsstöd	26
Övriga turismsatsningar	28
Resultat från turismsatsningarna	30
Turism skapar flest jobb för kvinnor	30
I 85 fall satsar man på att anpassa för personer med funktionsvariationer	32
45 procent av de som söker stöd är föreningar eller stiftelser	33
Turism – en av jordbruksföretagens kombinationsverksamheter	35
Uppröjning och uppmärkning av 155 mil av leder för bland annat vandring och cykling	37
Investeringsens del av en gemensam lösning för attraktivare områden för turism	39
Samarbete gynnar utvecklingen av besöksnäringen	40
Ny teknik eller nya metoder används i stor omfattning	41
Kan investeringen genomföras även utan stöd?	42
Lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonden	44
Bilaga 1 Tabeller	48
Bilaga 2 Kartor	53

Sammanfattning

- 600 miljoner kronor har beviljats till satsningar på turism inom landsbygdsprogrammet med cirka 850 ärenden och 24 miljoner kronor inom lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonden med cirka 30 ärenden. Naturturism är den vanligaste typen av turism och står för 40 procent av beviljade belopp. Detta ligger i linje med de trender som finns inom turism.
- Det är en god spridning av projekt över hela landet.
- Investeringarna har lett till uppröjning och uppmärkning av 155 mil leder för bland annat vandring och cykling.
- Samarbete med andra företag, nätverk eller organisationer gynnar utvecklingen av besöksnäringen.
- Turism är en av jordbruksföretagens kombinationsverksamheter. Olika former av inkvartering är vanligast.

Rekommendationer

- Till kommande program bör Jordbruksverket se över och där det är möjligt likrikta frågor som ställs till den sökande för att underlätta uppföljning. Syftet är att kunna jämföra olika insatser med varandra på ett enklare och bättre sätt.

Inledning

Den europeiska unionen har sex prioriteringar för landsbygdsutveckling. Dessa ska bidra till Europa 2020-strategin för smart och hållbar tillväxt som inkluderar alla. Målen handlar om miljö och klimat, konkurrenskraft inom jordbruk, trädgård, rennäring och skogsbruk samt utveckling av nya jobb på landsbygden.

Turism inom landsbygdsprogrammet nämns främst i prioritering 6 – främja social utveckling, bekämpa fattigdom och skapa ekonomisk utveckling på landsbygden. Det finns även möjlighet att lämna stöd till turism inom prioritering 3. Det berör den del som handlar om att korta livsmedelskedjan mellan producent och konsument.

Turismen omsätter 300 miljarder kronor

2017 uppskattades turismkonsumtionen i Sverige, enligt Tillväxtverket¹, omsätta cirka **314 miljarder kronor** och **sysselsätta cirka 175 000 personer**. Värdet av de inhemska besökarnas konsumtion utgjorde cirka 58 procent av den totala konsumtionen. De resterande 42 procenten var utländska besökarnas konsumtion, vilket skapar ett exportvärde på drygt 130 miljarder kronor. Det motsvarar ungefär 6 procent av Sveriges totala export. Besöksnäringen är en av de snabbast växande exportnäringarna i Sverige. Tillväxtverket anger också i rapporten att turismen bidrog med 10 600 fler jobb i Sverige under 2017. Sysselsättningsstillväxten i besöksnäringen, som ökade med 6,4 procent, jämfört med 2016 är betydligt högre än för svensk ekonomi som helhet där sysselsättningen växte med 2,3 procent under samma period.

Turism i landsbygdsprogrammet

Turism definieras som ”människors aktiviteter när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften”. Inom landsbygdsprogrammet finns ingen specifik åtgärd för turism, utan det finns möjlighet att söka stöd inom flera olika åtgärder. Det rör kompetensutveckling, rådgivning, investeringar och samarbete. Huvuddelen av ansökningarna är inom fokusområdena främja diversifiering, skapande och utveckling av nya småföretag och arbetstillfällen (6a) och främja lokal utveckling på landsbygden (6b), samt olika projekt inom lokalt ledd utveckling. Det finns även ärenden inom korta livsmedelskedjan mellan producent och konsument samarbeten (3a). Det rör ett fåtal ärenden inom samarbeten och måltidsturism.

Lokalt ledd utveckling är en metod för landsbygdsutveckling som innebär att utvecklingen utgår ifrån lokala behov och förutsättningar. Det är viktigt att människor som bor och verkar på landsbygden samarbetar för att driva på utvecklingen. Därför används metoden i landsbygdsprogrammet. Inom ramen för

¹ Tillväxtverket, Turismens årsbokslut, rapport 0252

lokalt ledd utveckling finns flera olika insatser. Som exempel kan nämnas förstudier, investeringar, samarbetsprojekt och kompetensutveckling.

Det finns också olika turismsatsningar inom regionalfonden för lokalt ledd utveckling. Detta ingår också i uppföljningen för att få en helhet inom satsningar inom turism.

Det finns flera sätt att kategorisera turism. I denna rapport använder vi följande kategorier:

- Naturturism – t.ex. vilt-, jakt- och fisketurism, äventyr och upplevelse, olika typer av leder så som cykel- och vandringsled, skidled, skoterled, kanotled samt rid- och körled
- Måltidsturism – t.ex. upplevelser av mat och dryck, lokala restauranger, marknader med lokala råvaror, matfestivaler och gastronomiska evenemang
- Kulturturism – t.ex. besök i fysiska miljöer i form av platser och sevärdheter, men gradvis har begreppet breddats till att också omfatta scenkonst, hantverk, kulturevenemang, arkitektur, design och form, kreativ verksamhet och immateriella kulturvärden
- Inkvartering – t.ex. hotell, camping och stugor
- Övrig turism – t.ex. insatser som omfattar flera olika kategorier av turism

I en del fall finns också kombinationer av olika insatser med t.ex. investeringar och kompetens-utveckling för att stärka företagen. Man ser också kombinationer av olika kategorier t.ex. natur- och matturism.

Turism och besöksnäring

Insatserna som belyses i denna rapport är av skilda karaktärer och är sådana som direkt eller indirekt främjar turism i olika former. Vi tittar på turismprojekt i den bredaste bemärkelsen. Projekt inom exempelvis mat och livsmedel kan vara relaterade till turism, samtidigt som en investering i en vandringsled i första hand kan vara till för det lokala friluftslivet och bara indirekt erbjuder en möjlighet för turism. Detta innebär att det övergripande resultatet i denna rapport inte på något sätt kan sättas i relation till företags- eller nationalekonomiska målsättningar som exempelvis ökning av omsättning i turistföretag eller ökning av konsumtion eller skatteintäkter. Dessa effekter behöver i så fall analyseras för relevanta projekt. Sammanfattningsvis behöver resultaten i denna rapport ses som insatser för turism som företeelse och resandeaktivitet. Resultaten säger därför inte mycket om besöksnäringen som bransch i ekonomiska termer. Vi kan dock utgå ifrån att där företag är stödmottagare finns det ett genuint ekonomisk intresse i bakgrunden.

Förutsättningsskapande på lokal nivå

Många stöd som belyses inom denna rapport är relativt små stöd till föreningar, bolag, kommuner eller liknande aktörer som har en idé om att utveckla sin hembygd utifrån de lokala förutsättningarna. Ökad turism är ofta i detta samman-

hang ett mervärde eller en sidoeffekt som man hoppas på att insatsen ska bidra till. Många små investeringar och projekt erbjuder en möjlighet för turister att åka dit och därmed även en möjlighet för en entreprenör att öka sin omsättning på grund av detta. Men själva investeringen eller projekt som sådant betyder inte att en enda turist faktiskt har besökt området. Dessutom prioriteras och beviljas många projekt av länsstyrelser och leaderområden med många olika bedömnings- och prioriteringsgrunder. De siffror som visas i denna rapport är därför inte att likställa med turismens utveckling eller någon slags kvalitativ bedömning av sökandes verksamhet och professionalitet.

Läsanvisning

Rapporten är uppbyggd i tre delar:

- Först redovisas antal ärenden och pengar för kompetensutveckling och rådgivning, samarbetsåtgärder, investeringsstöd och projektstöd samt lokalt ledd utveckling inom landsbygdsprogrammet. Dessa redovisas utifrån de olika kategorierna.
- Därefter redovisas ett antal frågor som spänner över de olika kategorierna, t.ex. hur många arbeten som har skapats.
- Det sista kapitlet handlar om regional utveckling inom lokalt ledd utveckling.

Landsbygdsprogrammet och Agenda 2030

Turism berör två av de mål som är uppsatta inom ramen för Agenda 2030.

- Mål 8 – verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla. Inom detta mål anges bland annat att senast 2030 utarbeta och genomföra politik för hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter. Här finns en klar koppling till landsbygdsprogrammet med flera stöd inom turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.
- Mål 12 – säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Här handlar det om att utveckla och genomföra verktyg för att övervaka hur en hållbar utveckling påverkar en hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter. Även här finns en koppling till landsbygdsprogrammet med t.ex. stöd till ekoturism. Några uppföljningar eller utveckling av verktyg inom detta område har inte genomförts av Jordbruksverket i dagsläget.

Delåtgärder där turismsatsningar förekommer

Tabell 1 visar beviljade ärenden inom respektive delåtgärd som är aktuella för turism. Det är få ärenden inom kompetensutveckling och rådgivning samt inom samarbetsåtgärder inklusive lokalt ledd utveckling. Alla beviljade ärenden inom infrastruktur för rekreation och turism faller naturligt inom turism. Inom investeringsstöd till jobb är nästan hälften av ärendena olika turismsatsningar.

Tabell 1. Antal beviljade ärenden per delåtgärd för landsbygdsprogrammet

Delåtgärder	Antal beviljade ärenden inom åtgärden	Antal klassade turismärenden inom åtgärden	Andel turismärenden i procent
Kompetensutveckling och rådgivning	456	51	11
Investeringsstöd för jobb	434	205	47
Infrastruktur för rekreation och turism	89	89	100
Utveckling av natur – och kulturmiljö	219	133	61
Samarbetsåtgärder	200	49	25
Genomförande inom lokalt ledd utveckling	979	308	31
Samarbete inom lokalt ledd utveckling	59	13	22
Summa	2 436	848	35

I vissa fall omfattar ett ärende flera olika delar. Det rör kompetensutveckling och rådgivning samt samarbetsåtgärden. Det kan vara allt från kompetensutveckling i företagsledning, ekonomi till olika satsningar inom turism. För dessa ärenden är det således inte möjligt att särskilja den del som avser turism. Här har vi valt att enbart redovisa antal ärenden men inte belopp.

Andelen ärenden med turism är högre inom landsbygdsprogrammet

Inom åtgärden för lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonden handlar cirka 27 procent av de beviljade ärendena om turism. Det kan jämföras med landsbygdsprogrammet som helhet där 35 procent av ärendena handlar om turism. Ser vi enbart till lokalt ledd utveckling inom landsbygdsprogrammet är motsvarande siffra cirka 31 procent. Det innebär att andelen ärenden med turism inom åtgärden för lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonden är lägre än lokalt ledd utveckling inom landsbygdsprogrammet och landsbygdsprogrammet som helhet.

Drygt 600 miljoner till turismsatsningar inom landsbygdsprogrammet

Besöksnäringen är en av de snabbast växande branscherna i Sverige. Intresset för att turista på landsbygden ökar stadigt. Städerna har alltid varit stora turistdestinationer, men i jakt på nya upplevelser kan landsbygden erbjuda något annorlunda och spännande. Det finns därmed stor potential att utveckla nya upplevelser².

Totalt har 602,4 miljoner kronor gått till satsningar inom turism. Naturturism är vanligast förekommande i antalet ansökningar och har även mest beviljade pengar. Detta ligger i linje med de trender som finns inom turism.

Tabell 2. Antal och beviljat stöd per turismtyp och delåtgärd

Typ av turism	Investeringsstöd och projektstöd		Kompetensutveckling och rådgivning		Samarbetsåtgärder		Lokalt ledd utveckling		Totalt	
	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd ³	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd ³	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd ³	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd ³	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd ³
Naturturism	123	91,8	1	3,6	13	29,0	157	118,23	294	242,9
Måltidsturism	68	30,4	4	2,7	19	65,3	17	7,98	108	106,4
Kulturturism	152	77,7	0	0	0	0	92	66,81	244	144,5
Inkvartering	84	52,9	0	0	0	0	9	3,63	93	56,5
Övrig turism	0	0	8	6,5	2	7,3	46	38,46	56	52,2
Summa	427	252,8	13	12,8	34	102	321	235,1	795	602,4

Utöver de ärenden som redovisas ovan finns det även 53 ärenden som delvis kan kopplas till turism för kompetensutveckling, rådgivning samt samarbetsåtgärder. Här går det inte att hänföra några belopp till turism varför endast antalet ärenden visas.

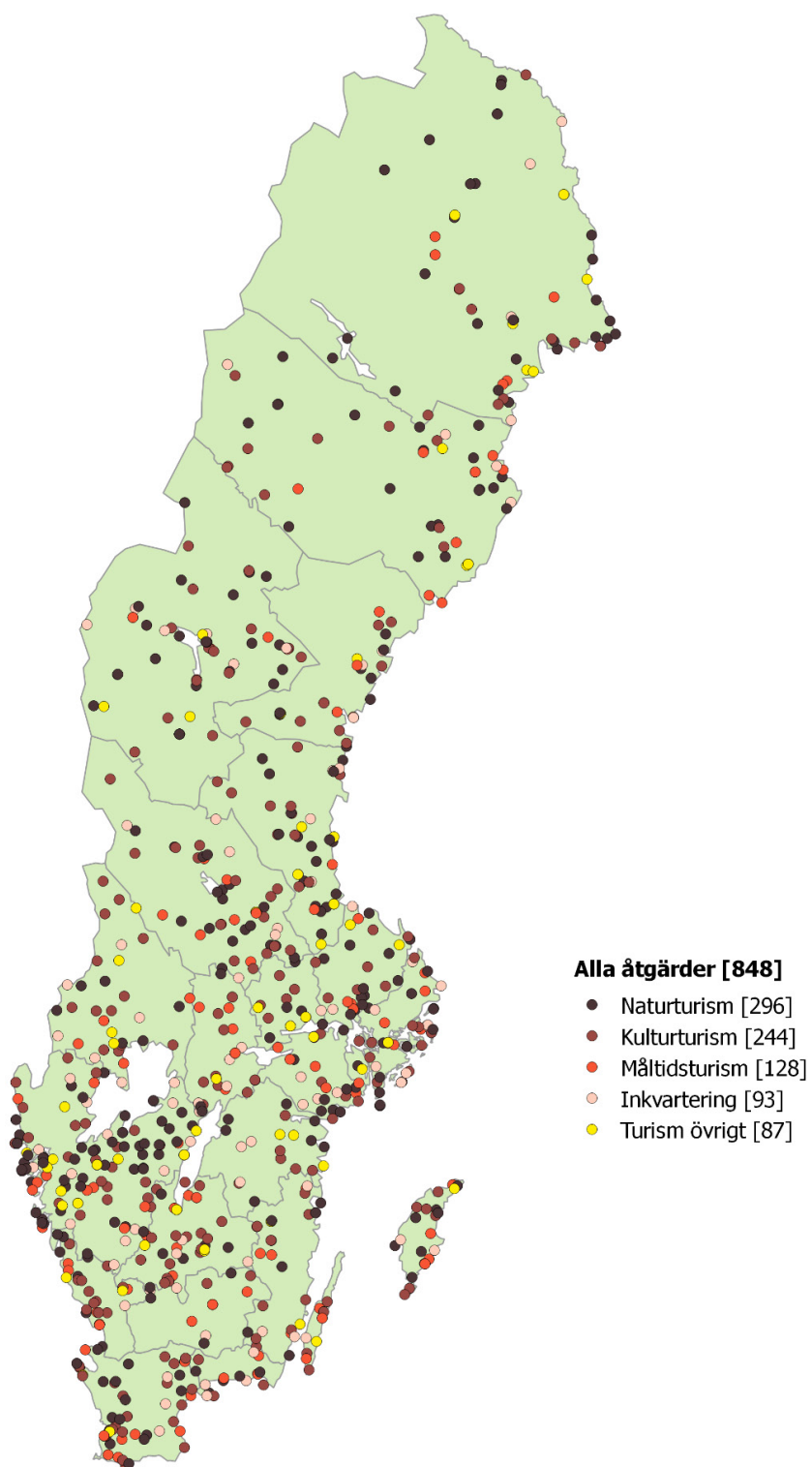
Tabell 3. Antal beviljade stöd per turismtyp och delåtgärd för ärenden som delvis omfattar turism

Typ av turism	Kompetensutveckling och rådgivning (antal beviljade ärenden)	Samarbetsåtgärder (antal beviljade ärenden)	Totalt (antal beviljade ärenden)
Måltidsturism	11	9	20
Naturturism	1	1	2
Turism övrigt	26	5	31
Totalt	38	15	53

² <https://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygd/fiske/branscherochforetagande/satsapaturism.4.51c5369e120aee363f08000297.html>

³ Totalt beviljat stöd redovisas i miljoner kronor.

Kartan (figur 1) visar att det finns en god spridning av projekt över hela landet.

Figur 1. Fördelning av ärenden inom landsbygdsprogrammet olika kategorier

Naturturism

Det finns ingen officiell definition av begreppet naturturism. Forskare vid European Tourism Research Institute, ETOUR,⁴ rekommenderar dock formuleringen ”Naturturism omfattar människors aktiviteter när de vistas i naturområden utanför sin vanliga omgivning”.

Naturnära turistupplevelser växer i Sverige

Naturnära turistupplevelser bedöms växa i Sverige de kommande åren. Allt fler internationella turister söker genuina, men bekväma och lättillgängliga naturupplevelser. Nio av tio i Visit Swedens målgrupp *Den Globala Resenären* vill uppleva naturen på sin Sverigeresa. Sverige har en stark naturprofil hos utländska resenärer och den främsta associationen till Sverige är ett vackert land med unik orörd natur, tillgänglig för alla. Öppenhet, frihet och hållbarhet rankas också högt. Adventure Travel Trade Association, en internationell medlemsorganisation för naturturism, pekar ut ”adventure travel” som ett av de snabbast växande områdena inom turism, där hållbara initiativ uppmuntras och resenärer stödjer lokala ekonomier⁵.

Totalt har cirka 243 miljoner kronor beviljats inom naturturism och av dessa har 91,8 miljoner kronor gått till investeringar inom delåtgärder som investeringsstöd till jobb, infrastruktur för rekreation och turism, utveckling av natur- och kulturmiljö. För dessa åtgärder är den största inriktning upplevelse och äventyr.

Tabell 4. Antal ärenden och belopp fördelade på olika satsningar inom naturturism

Naturturism	Investeringsstöd och projektstöd		Kompetensutveckling och rådgivning		Samarbetsåtgärder		Lokalt ledd utveckling		Totalt	
	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)
Båtturism	8	11,1	0	0	0	0	4	2,7	12	13,8
Fisketurism	6	2,6	1	3,6	1	4,9	10	8,0	18	19,1
Förstudie	0	0	0	0	0	0	24	5,4	24	5,4
Hästturism	12	8,8	0	0	0	0	3	2,7	15	11,5
Leder	23	18,1	0	0	1	1,1	30	26,0	54	45,2
Upplevelse och äventyr	74	51,2	0	0	11	23,2	81	68,4	166	142,8
Övrigt	0	0	0	0	0	0	5	5,1	5	5,1
Summa	123	91,8	1	3,6	13	29,2	157	118,2	294	242,9

⁴ European Tourism Research Institute, ETOUR, är en centrumbildning vid Mittuniversitetet som utvecklar och kommunicerar kunskap inom turism och resande.

⁵ <https://corporate.visitsweden.com/om-oss/i-fokus/trender-talar-naturupplevelser-i-sverige/>

Här kan det handla om att ge stöd för exempelvis:

- utveckla hundspannsturism på landsbygden med bland annat att fler hundgårdar, fler slädar för både vinter- och sommarterer med hundspann
- bygga ett fågeltorn för att öka upplevelsevärdena för både fågelskådare och övriga besökare samt locka fler till området
- anlägga en badplats med tillhörande vindskydd, grillplats och flytbrygga för kanoter eller kajaker
- laxsafari som går ut på att bygga en flotte för att följa laxens vandring i Torne älv med undervattenskamera

Exemplen vad gäller att bygga ett fågeltorn och anläggning av en badplats gör tydligt att stöden inte helt kan knytas enbart till turism, då denna typ av infrastruktur både kan användas av lokalbefolkning, turister och besöksnäringens företag.

Inom delåtgärderna infrastruktur för rekreation och turism samt utveckling av natur- och kulturmiljö har 18 miljoner kronor beviljats för olika typer av leder för vandring, cykel, skidor med mera.

Knappt 4 miljoner kronor har gått till kompetensutveckling. Jordbruksverket har sedan 2011 i uppdrag att främja utvecklingen av fritidsfisket och fisketurismen i Sverige. Mot bakgrund av uppdraget har Jordbruksverket tillsatt en rådgivande grupp. Gruppen, som drivs tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, består av ett 20-tal myndigheter och intresseorganisationer med olika uppdrag och intressen på fritidsfiskets och fisketurismens område. Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten tog, i samverkan med den rådgivande gruppen, fram en nationell strategi som lanserades 2013. Strategin "Svenskt fritidsfiske och fisketurism 2020" innehåller en vision om fördubblad fisketurism och ett antal mål som behöver uppfyllas för att nå visionen.

Knappt 30 miljoner kronor har beviljats till 13 ärenden inom samarbetsprojekt. Av dessa går drygt 23 miljoner kronor till upplevelser och äventyr. Exempel på samarbetsprojekt är:

- Turism på annans mark – en rådgivande handledning för nya jobb, samverkan och god praxis mellan markägare och naturturismföretagare som bland annat arbetar med frågan om "en god samverkan mellan företag inom naturbaserad besöksnäring och berörda markägare är därför ett grundfundament för en sund och positiv utveckling av vår naturturism".

Inom lokalt ledd utveckling är total drygt 118 miljoner kronor beviljade i stöd för 157 ärenden. Även här är det flesta ärendena inom upplevelse och äventyr. Det mesta har gått till olika investeringar. Det är drygt 82 miljoner kronor. Här ger ett par exempel på investeringar:

- Åsa Kustpromenad – Visionen är att knyta samman de olika vikarna i Åsa i Halland med en enkel form av kustpromenad som ansluter till den befintliga vegetationen och bergsformationerna på ett väl bearbetat, tillgängligt och

anpassat sätt. Detta medför att fler boende, besökare och turister kan röra sig utmed havet och ta del av årstidernas skiftningar m.m.

- Ökad vinterturism i Mullsjö – De senaste 20–30 årens allt mildare vintrar märks. Såväl backar som längdspår har fått kompletteras med konstsnö för att besökaren ska uppleva Mullsjö som attraktivt. Projektet avser bland annat en förlängning av konstsnöspåret, vilket gör det lättare att nå spåret och att passa fler samt att byta energikällan för drift av kompressorer, från diesel till el.

Mest pengar, cirka 143 miljoner och flest ärenden, knappt 170 finns inom kategorin upplevelser och äventyr.

Tre exempel på insatser är:

- Camp Dalsland. Målet är att etablera ett nytt motionslopp. Projektet går ut på att identifiera och lyfta fram besöksmål längs bansträckningen. Tanken är att ett nytt internationellt evenemang kommer leda till fler övernattnings-, nya dagsbesökare och vara ett marknadsföringsstöd för de anläggningar i området som jobbar inom besöksnäringen.
- Pärlor i Göteborgs Insjörike. Projekt som syftar till att lyfta fram besöksmål i de fyra kommunerna (Lerum, Alingsås, Partille och Härryda) som har med kultur, historia och natur att göra. Syftet är också att lyfta fram vandringsleder som finns i de fyra kommunerna. Detta ska synliggöras genom en illustrerad karta som även innehåller text som beskriver platserna och naturlederna. Utöver detta så kommer varje objekt och naturled att få en informationsskylt som berättar om platsen. Projektet kommer även att ha en mobilanpassad hemsida. Projektet syftar delvis också till att få igång aktiviteter och evenemang kring platserna och vandringslederna. Det kan röra sig om aktiviteter riktade till både privatpersoner och företag.
- Etablering av en högklassig, permanent cykel- och aktivitetspark på Hunneberg. Parken ska komma att fungera som en arena för spontanidrott, organiserad idrott, kulturevenemang och den kommer även att utgöra en av huvudattraktionerna på destinationen Halle- och Hunneberg (HHB).

Riktade pengar till samarbetsprojekt inom pilotprojekt och turism

Inom åtgärden samarbetsprojekt har dessutom regeringen riktat pengar till speciella insatser inom bland annat landsbygdsturism. Totalt finns 40 miljoner kronor avsatta till pilotprojekt och turism på landsbygden. I dag är drygt 80 procent av de riktade pengarna beviljade till olika projekt. Söktrycket efter pengar har varit väldigt stort, cirka 300 procent mer än vad som finns budgeterat.

Projekten handlar om cykelturism, reservatsturism (nationalparker och naturreservat), upplevelsedesign och pilotinsatser inom strategin för naturturism.

Måltidsturism

Knappt 13 procent⁶ av de pengar turisten spenderar läggs på måltider. *Sverige – det nya matlandet*, lanserades under föregående landsbygdsprogram, med en vision om god mat, god djurhållning och upplevelser i världsklass⁷. Utländska turister ser Sverige som ett land fyllt av måltidsupplevelser. En förklaring är de många segrar svenska kockar gjort vid internationella tävlingar som har skapat förväntningar. I det nya programmet har bland annat Visit Sweden fått pengar för ett projekt för få fler internationella turister att välja Sverige och spendera mer pengar på restauranger och livsmedel.

Måltiden en viktig upplevelse

Måltiden blir allt viktigare för resenärens upplevelse av en destination och resenärer som intresserar sig för mat och dryck blir allt fler. Totalt har drygt 106 miljoner kronor beviljats till måltidsturism inom landsbygdsprogrammet. Större delen av pengarna har gått till insatser inom samarbete.

Tabell 5. Antal ärenden och belopp fördelade på olika satsningar inom måltidsturism

Typ av turism	Investeringsstöd och projektstöd		Kompetensutveckling och rådgivning		Samarbetsåtgärder		Lokalt ledd utveckling		Totalt	
	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd
Måltidsturism	68	30,4	4	2,7	19	65,3	17	8,0	108	106,3

Inom investeringsstöd har drygt 30 miljoner kronor gått till investeringar som handlar om ny-, om-, eller tillbyggnad av lokaler för verksamheter inom restaurang, gårdscaféer med mera.

Två exempel på investeringar är:

- En hamburgerrestaurang som har startat upp i Stockholms skärgård med lokal och ekologisk inriktning.
- Investering i lokaler för en vingård i Blekinge. Företaget får allt fler besökare, och behöver därför utöka lokalerna. Besöksverksamheten är ekonomiskt viktig och bidrar med lika mycket som försäljningen av vin.

65 miljoner kronor i stöd till 13 ärenden för måltidsturism

Inom samarbete har 65 miljoner kronor beviljats till 13 ärenden. Visit Sweden har fått 40 miljoner kronor i stöd för att öka utländska besökares konsumtion av mat-, dryck- och måltidsupplevelser. Målet är att 2020 omsätta 50 miljarder kronor. Visit Sweden lyfter fram att måltidsupplevelser ska vara en av de främsta

⁶ Tillväxtverket, Turismens årsbokslut, rapport 0252

⁷ Handlingsplan för Sverige – det nya matlandet <http://www.jordbruksverket.se/download/18.7caa00cc126738ac4e880009334/Bilaga+10+SE++nya+matlandet>

reseanledningarna till Sverige och utländska turisternas konsumtion av mat och dryck ska öka markant.

Samarbete mellan primärproducenter och besöksnäringen

Det finns några exempel på samarbeten mellan primärproducenter och besöksnäringen. Ett sådant är skördetider i Halland som arbetar för samverkan och att nya nätverk skapas mellan primärproducenter, småskaliga jordbruks- och trädgårdsföretag, gårdsbutiker, musterier och andra aktörer såsom utflyktsmål och besöksnäringen. Här planeras således samverkan mellan olika aktörer, där också Region Halland medverkar.

Ett annat exempel i samma anda genomförs i Norrbotten, där insatserna ska fokusera på att sammanföra länets livsmedelsproducenter och livsmedelsföretag med restauranger och turistföretag för att förstå varandras förutsättningar och i nära samverkan utveckla bl.a. nya produkter och matupplevelser, stärka livsmedelskedjan mellan producenter, grossister och restauranger och på ett effektivt sätt synliggöra resultatet.

Det finns ytterligare 9 ärenden än de som redovisas ovan. Det är samarbetsprojekt som omfattar många olika områden såsom att stärka serviceutbud och grundläggande tjänster men också turism. Några belopp redovisas inte, då det inte möjligt att särskilja det belopp som avser turism.

4 miljoner kronor till kompetensutveckling

Ett exempel på projekt är Rådgivning – mat för besöksnäringen. Projektet ska genom ökad kunskap och nätverksbyggande bidra till att besöksföretag på landsbygden utvecklar sitt företag och bidrar till visionen om fördubblad tillväxt. Med ökad tillväxt i besöksnäringen skapas fler arbetstillfällen på landsbygden.

Inom kompetensutveckling finns det ytterligare 11 projekt som delvis bidrar till turism. Några belopp redovisas inte, då det inte möjligt att särskilja det belopp som avser turism.

Lokalt ledd utveckling har totalt beviljat 8 miljoner kronor i stöd till måltidsturism. Här handlar det både om investeringar i exempelvis caféverksamheter och gårdsförsäljning, men också om projekt som exempelvis:

- Gourmetturer i Blekinge – Fyra gårdar i östra Blekinge, som alla erbjuder matupplevelser, skapar ett gemensamt erbjudande gentemot resebranschen
- *Längs en matväg genom Bohuslän* får besökaren uppleva det bästa som landskapet har att erbjuda i form av lokal Bohuslänsk mat kombinerat med värde i världsklass

Riktade pengar till traditionell småskalig matkultur

Regeringen har avsatt vissa riktade pengar till traditionell småskalig matkultur. Totalt är det avsatt 60 miljoner kronor. Fram till och med 2018 har 43 procent av pengarna beviljats motsvarande 25,8 miljoner kronor.

Ett exempel på ett pågående projekt är Gastronomiska regioner, som syftar till att ta fram ansökningar för skyddade EU-beteckningar för svenska produkter. Dessa beteckningar höjer värdet och stärker konkurrenskraften för svenska producenter, såväl på en intern som på en extern marknad. Under 2018 har 4 nya ansökningar skickats in till EU.

Ett annat exempel på projekt som slutrapporterats och lanserats i juni 2018 är Matkult.se, en digital kunskapsbank som synliggör och tillgängliggör kulturarv kopplade till mat, dryck och måltider. Informationen är hämtad från arkivmaterial hos Institutet för språk och folkminnen.

Kulturturism

Turism behöver inte handla om att vandra i fjällen eller paddla kajak. Det kan lika gärna handla om att besöka platser som ingår i vårt kulturarv. Sverige har ett rikt kulturarv med lämningar från stenåldern och fram till den tidiga industrialismen.

Tabell 6. Antal ärenden och belopp fördelade på olika satsningar inom kulturturism

Typ av turism	Investeringsstöd och projektstöd		Lokalt ledd utveckling		Totalt	
	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd
Kulturturism	152	77,7	92	66,81	244	144,5

Totalt har 144,5 miljoner kronor beviljats till kulturturism. Drygt hälften av stöden (63,4 miljoner kronor) har gått till utveckling av natur- och kulturmiljö. Syftet är att restaurera eller återskapa kulturhistoriska byggnader eller att åter skapa park- och trädgårdsmiljöer, murar, gårdsgårdar och andra värdefulla natur- och kulturmiljöer. Här är de sökande övervägande hembygdsföreningar. Ett stort antal takrenoveringar har gjorts men även andra investeringar.

Det finns inga ärenden inom kompetensutveckling, rådgivning och samarbetsåtgärder.

Exempel på investeringar inom investeringsstöd och projektstöd som görs är:

- Ett museum som vill ”levandegöra” husens interiörer med modeller och information, införa belysning samt ljudillustrationer som startar automatiskt när någon stiger in i huset. Dessutom införa ett webb-baserat informationssystem där besökarna kan få information direkt på sina smarta telefoner genom att skanna in den QR-kod som sitter vid ingången till varje hus och utställning. Information finns på engelska och tyska.
- Skapa ett informationscentrum med hög tillgänglighet för att utveckla besöksnäringen kring Brevens Bruk.
- Restaurering av kvarnbyggnad – fasad och fönster – för att byggnaden långsiktigt ska kunna finnas kvar som en kulturhistorisk byggnad och som ett turistmål på Sturkö.

Inom lokalt ledd utveckling har cirka 67 miljoner kronor gått till kulturturism varav 47,6 miljoner kronor har gått till investeringar, 18 miljoner kronor till olika typer av projekt samt 1,2 till olika förstudier.

Exempel på investeringar inom lokalt ledd utveckling:

- Hästmuseum Strömsholm – Hästen har betytt mycket för Sverige genom åren, som fordon, arbetsredskap, rekreation, tävling och hobby.
- Utökning och förbättring av turisttrafiken på Smalspårsjärnvägen mellan Västervik och Hultsfred.

- Bruksspelet 2.0 – En utomhusteater i levande industrimiljö, med originalmanus och originalmusik som i olika grad bygger på faktisk lokalhistoria i Klippan.

Exempel på projekt inom lokalt ledd utveckling:

- Internationell utomhuskonstfestival ”Smögen Art Light Festival” som avser att vara en årlig återkommande internationell konstfestival.
- Utveckling av portalen/databasen ”Allt som sker” samt skapande av evenemang i linje med Astrid Lindgrens Hembygds horisontella mål. Idag är Allt som sker en evenemangskalender som används i delar av Astrid Lindgrens Hembygd (Vimmerby, Hultsfred och delvis i Oskarshamn och Eksjö).

Riktade pengar till hembygdsgårdar

Även här har regeringen avsatt riktade pengar till projekt som syftar till att ta tillvara och vårda kulturhistoriska byggnader inklusive därtill kopplad trädgård och gårdsmiljö så att de kan utvecklas som mötesplatser, mål för turism och andra verksamheter och därmed bidra till social sammanhållning, företagande och levande landsbygd. Av de 80 miljoner kronor som finns avsatta specifikt för insatser för hembygdsgårdar så har knappt 67 miljoner kronor beviljats. Det finns även många ansökningar inkomna till de handläggande myndigheterna.

För att utveckla hembygdsgården som en mötesplats eller ett turistmål kan man även behöva investera i annat än själva byggnaderna. Det kan till exempel vara investeringar som förbättrar tillgänglighet och information för allmänhet och besökare som exempelvis information för syn- eller hörselskadade, på olika språk eller exempelvis på ett enklare sätt för barn.

Stödet omfattar även investeringar i kulturhistoriskt värdefulla byggnader som finns på en annan plats än själva hembygdsgården men som ändå ingår i hembygdsgårdens verksamhet. Det kan exempelvis vara kvarnbyggnader, gamla smedjor eller gamla vattenkraftverk.

Mest pengar, cirka 91 procent, lämnas till hembygdsgårdar. Åtta procent lämnas till annan kulturhistorisk byggnad. Det kan vara till exempel kvarnbyggnader, gamla smedjor eller gamla vattenkraftverk. Det är bara cirka en procent av beviljade pengar som går till trädgårds- och gårdsmiljöer.

Dessa riktade pengar till hembygdsgårdar säkerställer kulturarvet som en viktig resurs och förutsättning för turism och attraktivitet på landsbygden. Det går dock inte att specificera i vilken utsträckning dessa insatser direkt är kopplade till ett rent turistiskt syfte eller i vilken utsträckning hembygdsgårdar faktiskt besöks av turister.

Inkvartering

Oavsett om man driver ett bed and breakfast (B&B), hotell eller hyr ut stugor så är det platsens närhet till attraktiva naturmiljöer med möjligheter till turistmål, bad, fiske och andra naturupplevelser i skog och på vatten som lockar turister.

En målgrupp turister som söker sig till naturen för att kunna koppla av, hitta sig själv, och njuta av fågelljud, stillheten, men ändå vill ha det bekvämt i sitt semesterboende, är så kallade WHOP:s och DINK:s. WHOP (Wealthy Healthy Older People) står för friska, välbärgade seniorer, som är stora resekonsumenter, och har tid att resa året runt – inte bara under semestersäsongen. DINK:s är turister som har double income, no kids – två inkomster – inga barn.⁸

Tabell 7. Antal ärenden och belopp fördelade på olika satsningar inom inkvartering

Typ av turism	Investeringsstöd och projektstöd		Lokalt ledd utveckling		Totalt	
	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd
B&B, Pensionat, Hotell, Bo på lantgård, Vandrarhem, Konferens-anläggning	53	32,1	4	1,5	57	33,7
Stugor, uthyrning	22	14,4	2	1,0	24	15,4
Camping	9	6,3	1	0,9	10	7,2
Förstudie	0	0,0	2	0,2	2	0,2
Summa	84	52,9	9	3,6	93	56,5

Inkvartering är vanligast inom investeringsstöd

56,5 miljoner kronor går till inkvartering där investeringsstöden står för cirka 53 miljoner kronor. Här finns övernattningsalternativ som B&B, bo på lantgård, hotell, vandrarhem, camping, stugor och pensionat. I samband med övernattningen kan också andra aktiviteter erbjudas som exempelvis yoga, SPA, mat- och teaterupplevelser. Några av företagen som har beviljats stöd inom inkvartering bedriver ekoturism. Ekoturism är en form av turism, vars mål är att skydda naturen genom att ta hänsyn till resmålens ekologiska begränsningar. Vidare att bidra till en hållbar utveckling i området som besöks genom att se till lokalbefolkningens välbefinnande. Det finns inga ärenden inom kompetensutveckling, rådgivning och samarbetsåtgärder.

Några exempel på investeringar är:

- Ett företag med ekoturism erbjuder en annorlunda rekreation i naturnära eremitbostäder med känsla av lyx med fokus på avskildhet vid vattennära kulturmarker utan el och vatten. Målet är att skapa ett stressfritt boende för turister vars upplevelse skall vara minnesvärd och unik. Det autentiska livet

⁸ <https://www.senioren.se/nyheter/wealthy-healthy-older-people/>

där man lever i samklang med naturen utan onödigt materiella bekvämligheter.

- Utveckling och utbyggnad av tidigare elevboende till hotellverksamhet, med viss servering. Nyuppförande av hotell-länga med matsal och i anslutning en rekreations/relax avdelning med bastu, motionsrum och pool.
- Förvandla ett nedgången etablerat 80-tals vandrarhem till ett modernt, miljömässigt, ekologiskt B&B.

Inom lokalt ledd utveckling finns det 4 investeringar, 3 projekt och 2 förstudier. Det totala beviljade beloppet är 3,5 miljoner kronor.

Några exempel på projekt och förstudier inom lokalt ledd utveckling:

- En förstudie där man vill utreda förutsättningarna för en hållbar etablering av camping/stugby i Ockelbo. Förstudien ska resultera i ett kostnads- och byggnadsunderlag samt skiss av etableringen, som sedan kommer att ligga till grund för att arbeta vidare med finansieringslösningar.
- Ett projekt för att ta fram ett koncept på ett boende som dels ska fylla behovet av att det finns få övernattningsmöjligheter i Tranemo kommun men också en växande upplevelseturism. Det beskrivs som ett annorlunda boende som också främjar ett hållbart samhälle genom en omställning till fler cykelleder och behovet av rekreation och kulturella mötesplatser i och omkring Sjuhärad.

Övriga turismsatsningar

Drygt 52 miljoner kronor har beviljats till övriga turismsatsningar. Ärendena omfattar oftast flera olika områden och är därför svåra att kategorisera till en specifik kategori. Detta är en anledning till att de är kategoriserade som övriga turismsatsningar. För övriga turismsatsningar finns flest ärenden och pengar inom lokalt ledd utveckling med 46 ärenden och cirka 40 miljoner kronor beviljade i stöd.

Tabell 8. Fördelning av ärenden och pengar inom övriga turismsatsningar per åtgärd

Typ av turism	Kompetens- utveckling och rådgivning		Samarbets- åtgärder		Lokalt ledd utveckling		Totalt	
	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd
Övriga turismsatsningar	8	6,5	2	7,3	46	38	56	52,2

Kompetensutveckling och övriga projekt är vanligast

Det är mest vanligt med kompetensutveckling och övriga projekt. Dessa två står för cirka 60 procent av totalt antal ärenden. Inom projekt- och investeringsstöden finns inga ärenden. Fördelningen mellan olika kategorier framgår av tabell 9.

Tabell 9. Fördelning av ärenden och pengar inom övriga turismsatsningar per klass

Klassning	Antal ärenden	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)
Förstudie	6	2,8
Information och demonstrationer	2	2,0
Investering	8	11,9
Kompetensutveckling	12	6,6
Övriga projekt	21	17,4
Rådgivning	2	2,2
Samarbete	5	9,3
Totalt	56	52,2

Exempel på olika satsningar är:

- Medlemsföretagen i föreningen Natur- & Kulturguider i Glasriket (Glasriket-guiderna). Avser utveckling av presentationsteknik, fältpedagogik och fältmetodik samt utveckling av ekoturism, tema- och platsturism. Genom detta tillgodoses entreprenörernas behov av mer och fördjupade kunskaper samt också efterfrågan av dessa tjänster från turismnäringen.
- Åkulla Express – Projektets syfte är att öka tillgängligheten till besöksmål och friluftsområden på landsbygden för fler genom kollektivt resande. Resultatet förväntas bli ett underlag för hur ett resande baserat på fritids- och friluftsintrasse ser ut samt ett underlag för hur man når ut med möjligheten att

nå besöks- och friluftsmål på landsbygden utan bil. Projektet genomförs i Halland.

- Projektet Turistisk utveckling av Åmot genom Stilleben syftar till att via företaget Stilleben som motor, lyfta och utveckla lokala samarbetspartners genom kompetensutvecklingsinsatser för att kunna erbjuda ett större och mer professionellt utbud av aktiviteter till de gäster som besöker Åmot.

6,5 miljoner kronor till kompetensutveckling och rådgivning

Ett exempel på projekt är Rådgivningsprojektet i Dalarnas län som handlar om affärsutveckling inom besöksnäringen. Rådgivningen syftar till att utveckla affärsmässigheten i små och medelstora besöksföretag.

Det finns ytterligare 26 projekt som delvis berör turism men där enbart antalet redovisas.

Inom samarbete har två ansökningar beviljats stöd till ett belopp om drygt sju miljoner kronor. Ett projekt som kan nämnas är att de näringslivsaktörer som samverkar genom föreningen Destination Strömsholm ska driva en utvecklingsprocess. Syftet är att skapa fler produkter/reseanledningar som attraherar besökare utanför det direkta närområdet.

Inom samarbete finns ytterligare 5 projekt som delvis berör turism.

Lokala och digitala informationspunkter är ett exempel på projekt inom lokalt ledd utveckling. Syftet med projektet är att öka delaktighet och samarbete mellan olika grenar av besöksnäringen, samt att utveckla information och värdskap anpassat till en samtida besöksnäring med en ökad digitaliserad kundgrupp. Ett annat projekt är *Adrenalin & Romantik*. Syftet är att stärka besöksnäringen i Tierps och Älvkarlebys kommuner genom samverkan av de företag, föreningar, personer och entreprenörer som finns i Älvkarleby och Tierp.

Resultat från turismsatsningarna

I kommande avsnitt redovisar vi intressanta frågor som berör en eller flera delåtgärder. Det kan handla om investeringar för att hitta gemensamma lösningar för attraktivare områden för turism, antal nya jobb inom turism eller diversifiering av jordbruksföretag.

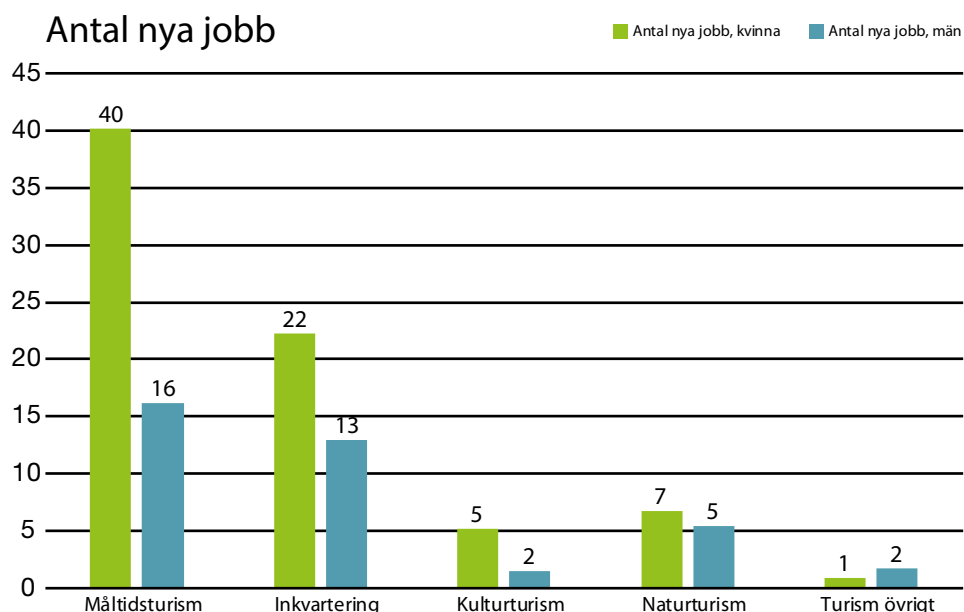
Turism skapar flest jobb för kvinnor

Det är svårt att utvärdera hur många jobb olika stöd bidrar till. Vid slututbetalningen har dock de som genomfört projekt inom lokalt ledd utveckling eller investeringar som syftar till att skapa nya jobb fått ange hur många nya årsarbetskrafter som satsningarna bidragit till. Någon bedömning om dessa jobb hade skapats även utan stöd görs inte här. Totalt anger de sökande att 113 nya jobb skapats för hittills 117 slututbetalda ärenden för perioden 2014–2018. Turism och besöksnäringen växer starkt och är en av de snabbast växande branscherna i Sverige. I sin tur gör det turistnäringen till en allt viktigare jobbskapare runt om i landet.

Tabell 10. Fördelning av nya jobb per delåtgärd

Delåtgärd	Antal nya jobb, kvinnor	Antal nya jobb, män	Totalt antal nya jobb
Investeringsstöd	59	31	89
Lokalt ledd utveckling	17	7	24
Summa	75	38	113

Nya jobb är vanligast inom måltidsturism och inkvartering för ovan nämnda delåtgärder. Av totalt 113 nya jobb så är 75 nya jobb för kvinnor. Investeringsstödet har 79 slututbetalda ärenden vilket resulterar i ett genomsnitt av 1,1 nya jobb. Lokalt ledd utveckling har ett genomsnitt på 0,6 nya jobb per ärende.

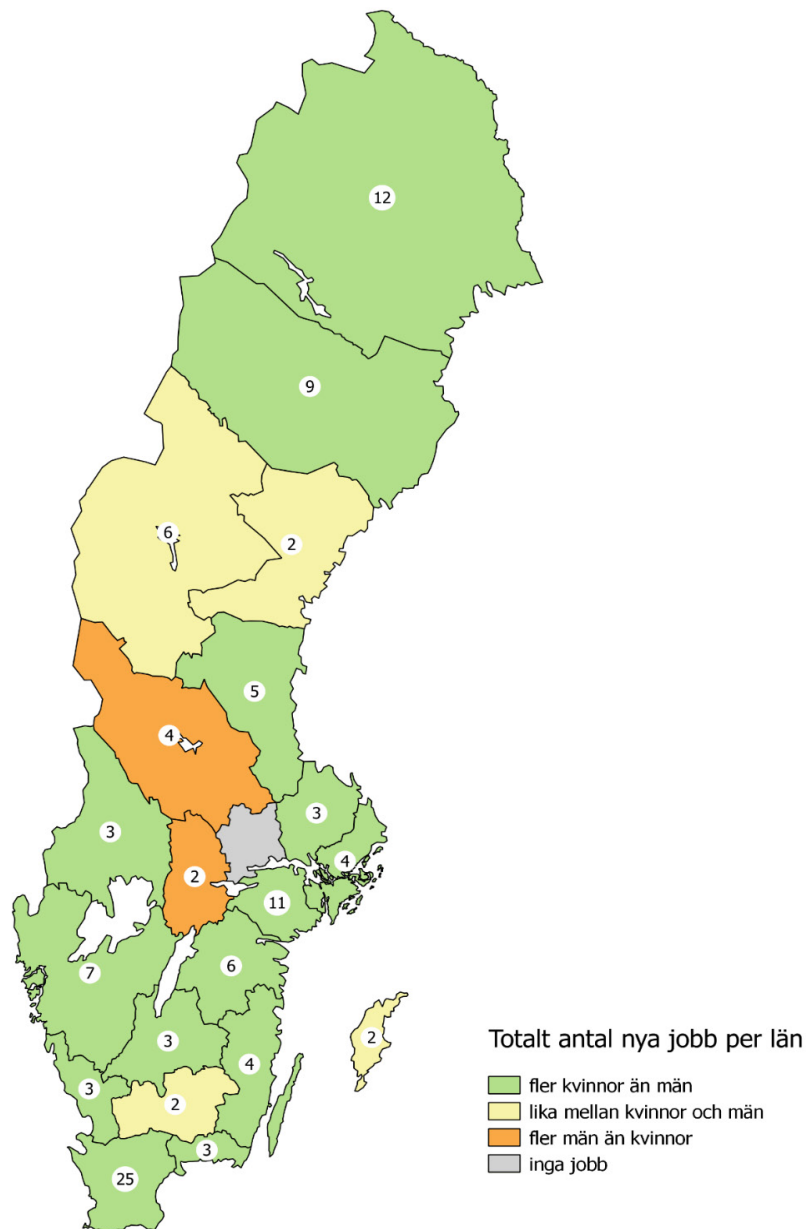

Figur 2. Fördelning av nya jobb per typ av turism

Enligt Tillväxtverkets årsrapport har turismen under 2017 bidraget med 10 600 fler jobb i Sverige och sysselsätter idag totalt 175 800 personer. Sysselsättningen i besöksnäringen har växt med 6,4 procent jämfört med 2016 och är betydligt högre än för svensk ekonomi som helhet där sysselsättningen växte med 2,3 procent under samma period. Av de totalt 175 800 personer som var sysselsatta inom turism 2017 arbetade flest inom hotell och restaurang. Turismen sysselsätter fler män än kvinnor. Av de totalt 175 800 sysselsatta inom turism 2017 var 55 procent män och 45 procent kvinnor. Uppdelat på respektive bransch inom besöksnäringen ser vi en betydande överrepresentation av män sysselsatta inom transport och varuhandel, medan andelen kvinnor är överrepresenterade inom hotell samt resebyrå och turistservice.⁹

Jämför man de jobb som har skapats inom landsbygdsprogrammet med den statistik om antalet sysselsatta som redovisas i rapporten från Tillväxtverket kan man konstatera en klar skillnad i och med att det skapas fler jobb för kvinnor än för män i landsbygdsprogrammet. Siffrorna är i stort sett de omvända, där kvinnorna står för cirka två tredjedelar av de nya jobb som har skapats. Å andra sidan anger man i Tillväxtverkets rapport att andelen kvinnor är överrepresenterade inom hotell samt resebyrå och turistservice, vilket nära besläktat med måltidsturism och inkvartering.

⁹ <https://tillvaxtverket.se/statistik/vara-undersokningar/resultat-fran-turismundersokningar/2018-06-01-turismens-arsbokslut-2017-.html>

Figur 3. Karta över nya jobb

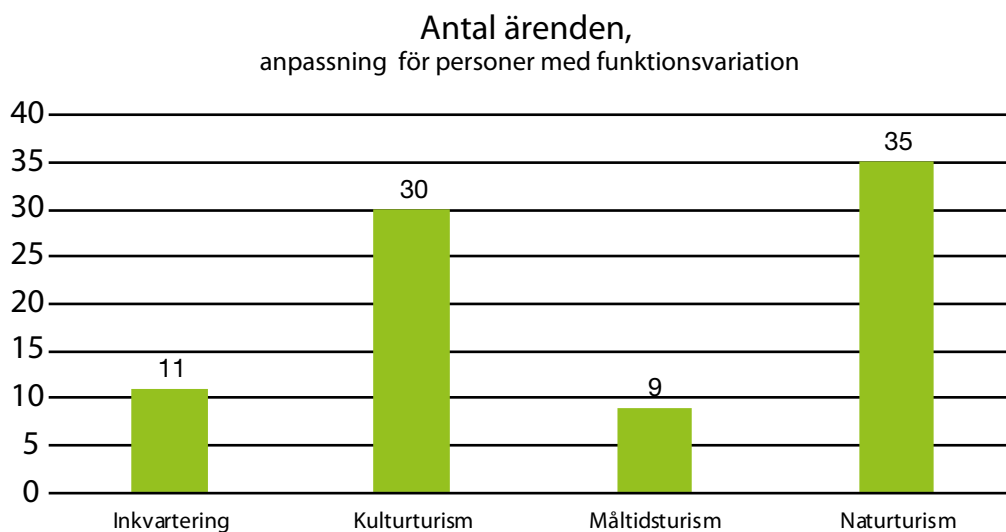
I 85 fall satsar man på att anpassa för personer med funktionsvariationer

I 85 fall gör man någon form av anpassning för personer med funktionsvariationer i samband med att man gör en investering. Totalt finns det 602 investeringsärenden. Andelen ärenden med anpassning för personer med funktionsvariationer motsvarar således 15 procent. Anpassningen kan t.ex. handla om bättre tillgänglighet, servicefunktioner, skyltar och informationstavlor.

Några exempel på investeringar är:

- Hovranområdet i Hedemora kommun. Området sträcker sig från Myckelby i norr till Grådö i söder, och utgörs av Dalälven, dess intilliggande sjöar, samt Hovran. Det aktuella projektet syftar till att förbättra tillgängligheten i Hovranområdet genom att anlägga vandringsleder, rastplatser, parkeringar, och utsiktstorn. Större delen av åtgärderna utformas på ett handikappanpassat sätt.
- Kornsjö badplats. Inpålning av befintlig pir med sprängsten samt upprustning/ handikappanpassning av strandområde. Nya omklädningsrum, vindskydd med mera.
- Aktiv turism – Kultur- och naturstig. Gärdhems Hembygdsförening vill erbjuda en ny turistisk aktivitet för långväga såväl som lokala besökare. Man vill etablera en vandringsled där informativa skyltar visar och förklarar de kulturhistoriska minnesmärken som finns i bygden. Dragningen av vandringsleden och dess iordningställande väljs så att den även ska passa personer med lättare rörelsehinder.

De flesta anpassningarna för personer med funktionsvariationer görs inom naturturism och kulturturism. Det är ganska få ärenden inom inkvartering och måltidsturism.

Figur 4. Fördelning av ärenden på olika kategorier

45 procent av de som söker stöd är föreningar eller stiftelser

Av totalt 848 klassade ärenden så är det kundtypen Förening/Stiftelse som har störst andel ärenden, totalt 385. Om det är en man eller kvinna som söker stöd kan vi bara se för kundtypen Fysisk person. Fysisk person förekommer bara inom delåtgärd investeringsstöd för jobb och några få ärenden inom lokalt ledd

utveckling. Det är därför svårt att säga hur fördelningen mellan kvinna och man som söker stöd ser ut i sin helhet när det gäller turism.

Tabell 11. Fördelning av kundtyp per delåtgärd

Kundtyp	Antal beviljade ärenden				Totalt
	Kompetens- utveckling och rådgivning	Samarbets- åtgärder	Investeringsstöd och projektstöd	Lokalt ledd utveckling	
Förening/Stiftelse	1	15	159	210	385
Bolag	3	14	113	49	179
Myndighet	47	18	37	50	152
Fysisk person	0	2	118	12	132
varav kvinna	0	1	50	5	56
varav man	0	1	68	7	76
Summa	51	49	427	321	848

Ser vi till den som söker inom investeringsstöd så är det 22 procent kvinnor och 29 procent män som söker stöd inom olika turismsatsningar. Kvinnor får i genomsnitt stöd på cirka 427 000 kronor och män 476 000 kronor. Skillnaden mellan kvinnor och män är här lägre än inom förädlingsstödet¹⁰. Inom förädlingsstödet är det bara drygt 14 procent som är kvinnor av de som beviljats stöd. När det gäller turismsatsningar är det drygt 40 procent som är kvinnor. Det finns också en klar skillnad när det gäller storleken på investeringen. Inom förädlingsstödet är den genomsnittliga investeringen som en kvinna gör knappt 60 procent av den som en man gör. Inom turism är det stödbelopp som en kvinna får fortsatt lägre än den som män har fått, men skillnaden är lägre. Det genomsnittliga stödbeloppet som kvinnor får är i genomsnitt cirka 90 procent av det belopp män har fått.

Tabell 12. Fördelning av kundtyp för investeringsstöd för jobb

Kundtyp	Antal beviljade ärenden	Andel i procent	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)	Genomsnittligt stöd (tusen kronor)
Förening/Stiftelse	2	1	1,8	900
Bolag	98	48	57,8	590
Fysisk person	105	51	47,7	455
varav kvinna	46	22	19,6	427
varav man	59	29	28,1	476
Summa	205	100	107,3	524

¹⁰ Jordbruksverkets rapport, Fördjupad uppföljning av stöd till förädling av jordbruksprodukter

Turism – en av jordbruksföretagens kombinationsverksamheter

Den vanligaste formen av kombinationsverksamhet 2016 var arbete på entreprenad, utom och inom jordbruk. Den näst vanligaste kategorin av kombinationsverksamhet var Turism, uthyrning och andra fritidsaktiviteter som utövades av 8 procent av jordbruksföretagen. Den vanligaste verksamheten inom denna kategori är uthyrning av fritidshus eller annat boende, till exempel Bed & Breakfast och Bo på Lantgård.¹¹

Inom delåtgärden investeringsstöd till jobb (205 av 848 turismärenden) så bedriver 73 jordbruksföretag även turism som kombinationsverksamhet i sitt företag. Beloppsmässigt så är inkvartering den vanligaste inriktningen. En investering kan handla om att bygga upp stugor, bygga om ett svinstall till vandrarhem eller att starta upp ett pensionat med möjlighet för konferens. Men insatserna handlar också om investeringar i sin gårdsrestaurang, gårdscafé eller att bygga upp en mindre fiskecamp för att kunna presentera ett helhetskoncept med fiske och boende.

Tabell 13. Fördelning av jordbruksföretag och övriga företag per turismtyp för investeringsstöd till jobb

Typ av turism	Antal beviljade ärenden	Varav ny verksamhet	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)
Jordbruksföretag	73	70	38,7
Inkvartering	23	22	13,6
Måltidsturism	27	26	13,5
Naturturism	22	21	11,4
Kulturturism	1	1	0,2
Övriga företag	132	111	68,6
Inkvartering	59	47	36,9
Måltidsturism	41	39	16,8
Naturturism	23	18	12,0
Kulturturism	9	9	2,9
Summa	205	183	107,3

Utveckling av ny verksamhet

183 företag av 205 anger i ansökan om stöd att man utvecklar ny verksamhet inom delåtgärden investeringsstöd till jobb. Av statistiken framgår det dock inte hur verksamheten har förändrats. Det enda som går att utläsa är att det är en ny verksamhet.

¹¹ Sveriges officiella statistik, Statistiska meddelanden, JO 47 SM 1701 om Jordbruksföretagens kombinationsverksamheter 2016

Här följer tre exempel på utveckling av ny verksamhet:

- En sökande driver lantbruk med slaktsvin och dikor men han är också intresserad av sportfiske och har bestämt sig för att starta en mindre fiskecamp. På så vis får han hela kedjan från jord till bord. Han har fått stöd för att bygga den första boendeanläggningen för fyra personer. Detta leder även till en ny heltidstjänst.
- En lant- och skogsbrukare har idag möjlighet att ta emot kunder för dagskonferenser. Han har nu fått stöd för att bygga 7 stycken skogskojor och 3 stycken ”hobbithus” och möjliggör nu även övernattnings som har varit väldigt efterfrågat. Han kommer också kunna erbjuda nya jobb.
- En sökande driver lant- och skogsbruk med sin far, uppdelat på två företag. Hon har nu fått stöd för att börja driva café och konferensverksamhet i en intilliggande lada som hittills endast fungerat som förråd. Nu satsar hon på att få igång en eventverksamhet för att säkerställa företagets konkurrenskraft.

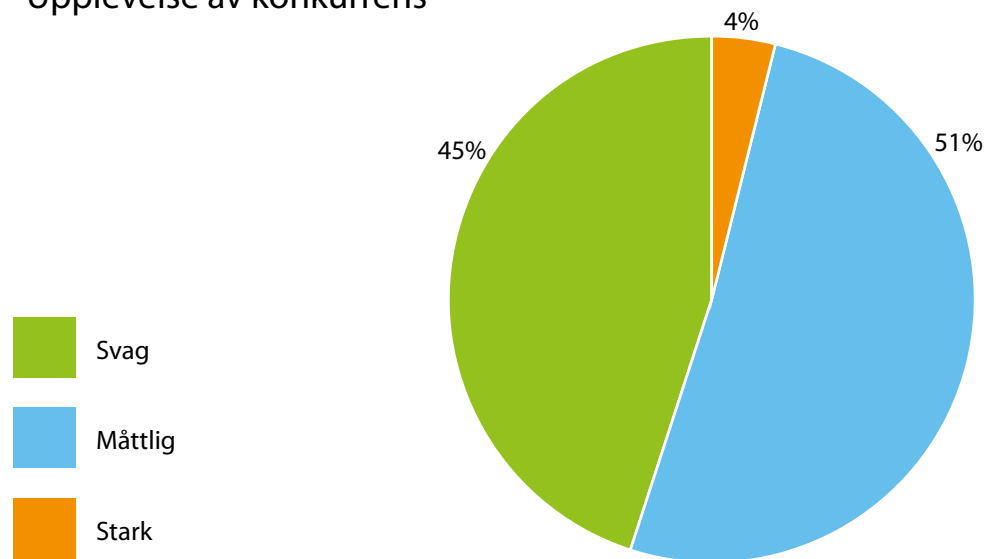
Konkurrensen är måttlig eller svag

Inom investeringsstöd till jobb får alla en fråga i sin ansökan om stöd som lyder:

Hur stark upplever du att konkurrensen på marknaden är för produkten eller tjänsten som din investering avser?

De flesta bedömer att konkurrensen är måttlig eller svag. Endast sju (fyra procent) anger att konkurrensen är stark. Att konkurrensen är måttlig eller svag bedöms medföra att viljan att investera borde vara större än om den hade varit hög. En annan faktor är att undanträngningseffekten är liten då konkurrensen är måttlig eller svag.

Upplevelse av konkurrens

Figur 5. Upplevelse av konkurrens, uppgifter från den sökande

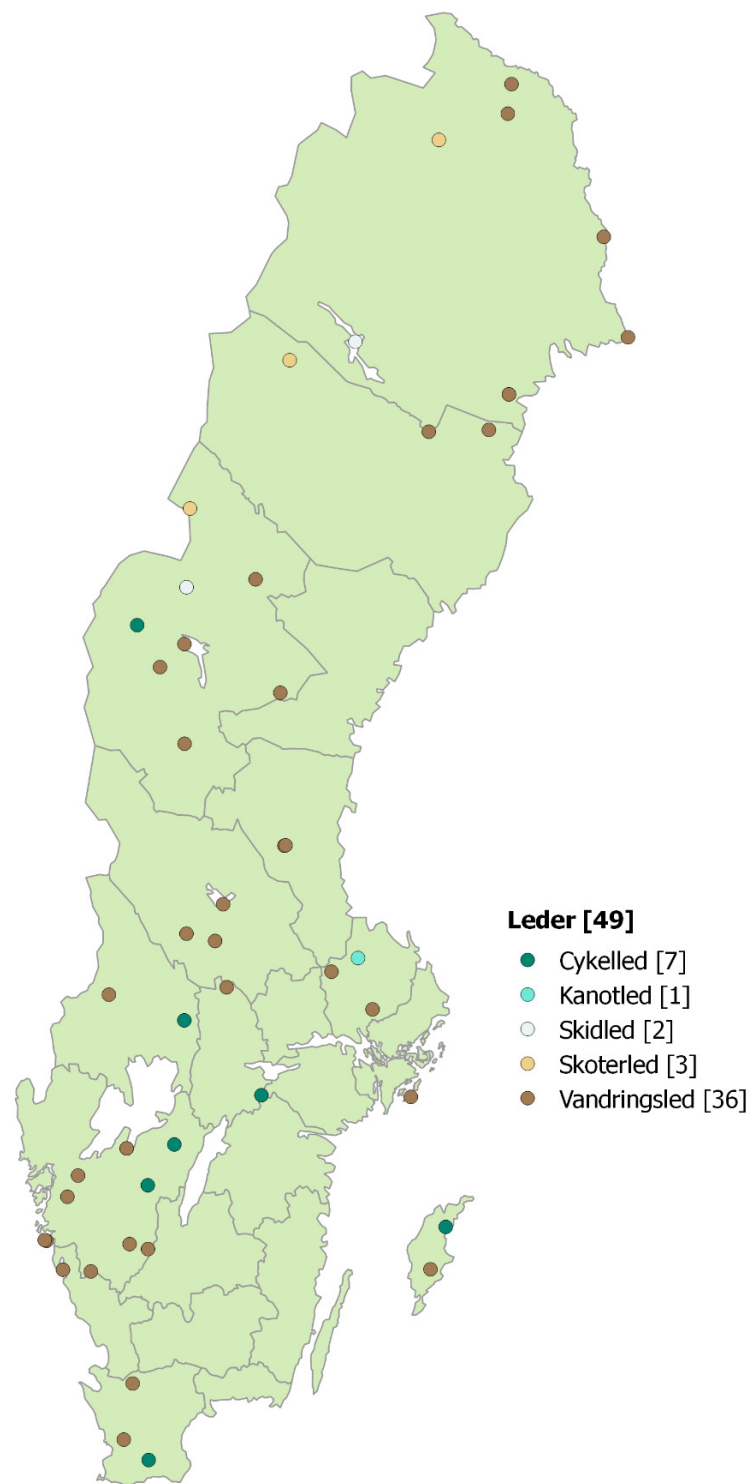
Uppröjning och uppmärkning av 155 mil av leder för bland annat vandring och cykling

Inom delåtgärden infrastruktur för rekreation och turism kan man söka stöd för att röjning och uppmärkning av leder. Inom utveckling av natur- och kulturmiljö har ett ärende fått stöd för uppröjning och uppmärkning av den gamla vandringsleden i Kulturresevatet Gallejaur. Övriga 22 ärenden avser delåtgärden infrastruktur för rekreation och turism. Det vanligaste är att man röjer och märker vandringsleder och cykelleder.

Inom lokalt ledd utveckling ges även möjlighet till stöd till olika typer av leder. Här finns dock ingen information om omfattningen av leden. För att få en enhetlighet för statistiken bör samma frågor också ställas inom lokalt ledd utveckling.

Tabell 14. Antal beviljade investeringar inom kategorin leder

Delåtgärd/typ av led	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd, kronor (miljoner kronor)	Antal mil led som röjts och märkts upp
Infrastruktur för rekreation och turism	23	18,1	155,4
Vandringsled	15	8,2	79,6
Cykelled	4	5,3	68,6
Skidled	2	2,9	2,8
Skoterled	2	1,8	4,4
Genomföra projekt inom lokalt ledd utveckling	26	20,9	-
Vandringsled	21	15,0	-
Cykelled	3	3,7	-
Kanotled	1	0,9	-
Skoterled	1	1,2	-
Summa	49	39	155,4

Figur 6. Kartan visar var lederna finns

Totalt har det beviljats stöd för 49 leder. Flera av dem finns i norra delarna av Sverige och västra Sverige.

Investeringsens del av en gemensam lösning för attraktivare områden för turism

Inom delåtgärderna infrastruktur för rekreation och turistinformation och utveckling av natur- och kulturmiljöer får alla en fråga i sin ansökan om stöd som lyder:

Är projektet en del av en gemensam lösning på området till exempel destinationsutveckling? Frågan avser om projektet ingår i en plan tillsammans med andra projekt för att göra bygden mer attraktiv för turister och andra besökare.

144 företag av 222 anger att så är fallet. Exempel på gemensamma lösningar kan vara:

- Gimo Sportanläggningar har enklare boende för turister samt organiserar sportläger. Gimo Herrgård erbjuder exklusivt boende kombinerat med friskvårdsaktiviteter. Med dessa två aktörer samt Östhammars kommun och Gimo IF Skidklubb som står för skötsel och underhåll av anläggningen kommer denna satsning ge destinationen Gimo ett komplett koncept för idrottsturism för längdskidåkning.
- Hoburgs hembygdsförening planerar att erbjuda en paketlösning med ett projekt i Sundre, där fyren, fågelstationen, Stenmuseet i Sundre och en unik räddningsbåt ska ge turister en upplevelse av det unika i bygden. Hembygdsföreningen kommer att ha samarbete med olika aktörer. Bottarve museigård ska kunna ge en historisk bild av tidigare generationers levnadssätt.
- Destination Läckö-Kinneulle. Projektet är en del i att stärka området Läckö-Kinneulle som friluftdestination. Det ingår i en satsning att paketera och marknadsföra området för en nationell och internationell målgrupp med intresse för aktiviteter utomhus. Det finns också en öppning att projektet kan bli en del av ett projekt som Turistrådet Västsverige har ansökt om hos Tillväxtverket gällande utveckling av vandrings- och cykelleder i Västsverige.

Tabell 15. *Investeringsens del av en gemensam lösning för attraktivare områden för turism*

Delåtgärd/typ av turism	Gemensam lösning på området till exempel destinationsutveckling		
	Ja (antal)	Nej (antal)	Summa (antal)
Infrastruktur för rekreation och turistinformation	73	16	89
Inkvartering	2	0	2
Kulturturism	10	1	11
Naturturism	61	15	76
Utveckling av natur- och kulturmiljö	71	62	133
Kulturturism	70	61	131
Naturturism	1	1	2
Summa	144	78	222

Inom lokalt ledd utveckling ställs inte några frågor om gemensam lösning för attraktivare områden för turism, varför någon uppföljning inte är möjlig.

Samarbete gynnar utvecklingen av besöksnäringen

Inom delåtgärderna investeringsstöd till jobb, investeringar i infrastruktur för rekreation och turistinformation samt investeringar till utveckling av natur- och kulturmiljöer får alla en fråga i sin ansökan om stöd som lyder:

Ska du samarbeta med något annat företag, nätverk eller organisation i samband med din investering? Skriv om du samarbetar med andra företag, ingår i ett nätverk eller verkar organisationsöverskridande.

Frågan ovan är närbesläktad med frågan i avsnitt ”Investeringens del av en gemensam lösning för attraktivare områden för turism”. Även svaren på frågorna visar att det finns en stark koppling mellan frågorna. Totalt har 75 procent angivet i sin ansökan om stöd att man på något sätt samarbetar med andra företag, nätverk eller organisationer.

Tabell 16. Samarbete fördelat per delåtgärd och typ av turism

Delåtgärd/typ av turism	Ja-svar		Nej-svar		Beviljade ärenden
	Antal	Procent	Antal	Procent	
Investeringsstöd för jobb	143	70	62	30	205
Inkvartering	61	74	21	26	82
Kulturturism	6	60	4	40	10
Måltidsturism	45	66	23	34	68
Naturturism	31	69	14	31	45
Infrastruktur för rekreation och turism	79	89	10	11	89
Inkvartering	2	100	0	0	2
Kulturturism	10	91	1	9	11
Naturturism	67	88	9	12	76
Utveckling av natur- och kulturmiljö	97	73	36	27	133
Kulturturism	96	73	35	27	131
Naturturism	1	50	1	50	2
Summa	319	75	108	25	427

Exempel på samarbeten:

- Samarbete med omkringliggande turistföretag. Turistföretag och turistbyråer i Bergs och Åre kommuner har i sina försäljningsarbeten direktkontakt med Glens Fjällfiske. Det kan röra sig om olika turistverksamheter där flera aktörer ingår.
- Wildact Activity Center. Här arbetar man tillsammans med den lokala destinationsbyrån/turistbyrån och tillsammans med ett annat turistföretag direkt i byn Storberg (Skotersafari). Man ”utbyter” gäster direkt med varandra och bildar en mikrodestination utanför Arvidsjaur tätort.

- Nybyggnation av turistdamm och vildmarkspa. Samarbete med olika nätverk för marknadsföring och gemensam bokning t.ex. Ferienhaus Småland. Dessa samarbeten bedöms kunna utvecklas när verksamheten i företaget utvecklas och breddas.

Många samarbeten inom lokalt ledd utveckling

85 procent anger att man inom projektet har samarbetat med andra. I samband med slututbetalning ställs frågan *Har ni samarbetat med andra i ert projekt?*

Statistiken baseras på 81 ärenden som är slututbetalda. Det finns många olika samarbetsformer. Några samarbeten som lyfts fram är:

- kommuner
- regioner
- turistråd
- högskolor
- hembygdsföreningar
- andra föreningar

Ny teknik eller nya metoder används i stor omfattning

Inom delåtgärderna investeringsstöd för jobb, infrastruktur för rekreation och turism samt utveckling av natur- och kulturmiljö får alla en fråga i sin ansökan om stöd som lyder:

*Är din investering ny för företaget eller medför den ny teknik eller nya metoder?
eller*

Utnyttjar din investering ny teknik eller nya metoder?

Den sökande ska ange om investeringen bidrar till införande av nya tjänster eller arbetsmetoder i verksamheten eller om investeringen är helt ny för företaget.

Inom investeringsstöd för jobb har 74 procent svarat att investeringen är ny eller att den medför ny teknik eller nya metoder. För infrastruktur för rekreation och turism är andelen 49 procent och för utveckling av natur- och kulturmiljö 27 procent.

Några exempel:

- Fibernät som möjliggör att utveckla guidningsverksamheten, (guide app) under åren 2018/2019
- Investering som leder diversifiering av skogsbruk och medför att kunna driva en helt ny nisch
- Servicehus som kommer att bli miljövänligare/ energisnålare än tidigare och få en högre standard
- Modern snöproduktionsteknik som både energisnål och effektiv

Tabell 17. Antal investeringar där investeringen är ny eller att man inför ny teknik eller nya metoder, per delåtgärd

Delåtgärd	Ja-svar		Nej-svar		Beviljade ärenden
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal
Investeringsstöd för jobb	152	74	53	26	205
Infrastruktur för rekreation och turism	44	49	45	51	89
Utveckling av natur- och kulturmiljö	36	27	97	73	133
Summa	232	54	195	46	427

Drygt 60 nya produkter har skapats för lokalt ledd utveckling

I 22 av 81 slutredovisade ansökningar så anger man att nya produkter har skapats. Av svaren framgår att det är allt från eget producerat bröd till prototyper.

Frågor gällande ny teknik eller nya metoder ställs på ett annorlunda sätt för lokalt ledd utveckling. Här ställs frågan om *Hur många nya produkter har projektet skapat?* Frågorna och svaren kan inte därmed jämföras med varandra.

14 nya tekniker har införts inom lokalt ledd utveckling

De sökande får också svara på frågan om *Hur många nya tekniker har projektet infört?* Bedömningen av vad som är ny teknik varierar utifrån projektets förutsättningar. Som exempel kan nämnas:

- projektor med ljudanläggning
- en ny, till hälften automatiserad anläggning för produktion av konstsnö
- digital karta unik för Daftö Resort
- bokningstjänst för cyklar
- reklam-TV på ICA & Coop Konsum

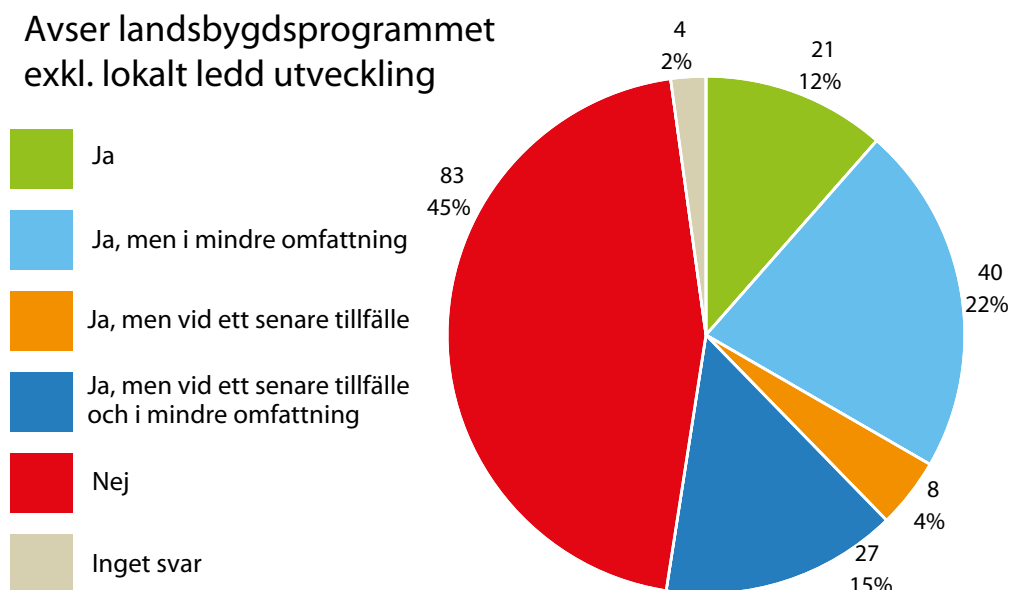
Kan investeringen genomföras även utan stöd?

Som en del i uppföljning ställs frågor till den sökande om denne kunnat genomföra investeringen eller projektet utan stöd.

10 procent kan genomföra investeringen utan stöd

Knappt hälften (45 procent) anger att man inte kunnat genomföra investeringen alls utan stöd. 40 (motsvarande 22 procent) anser att man kunde genomföra investeringen, men i mindre omfattning. Några få, 8 stycken, menar att man kunnat genomföra investeringen vid ett senare tillfälle. 27 för fram att man kunde ha genomfört investeringen, men vid ett senare tillfälle och i mindre omfattning. Fyra har inte svarat på frågan.

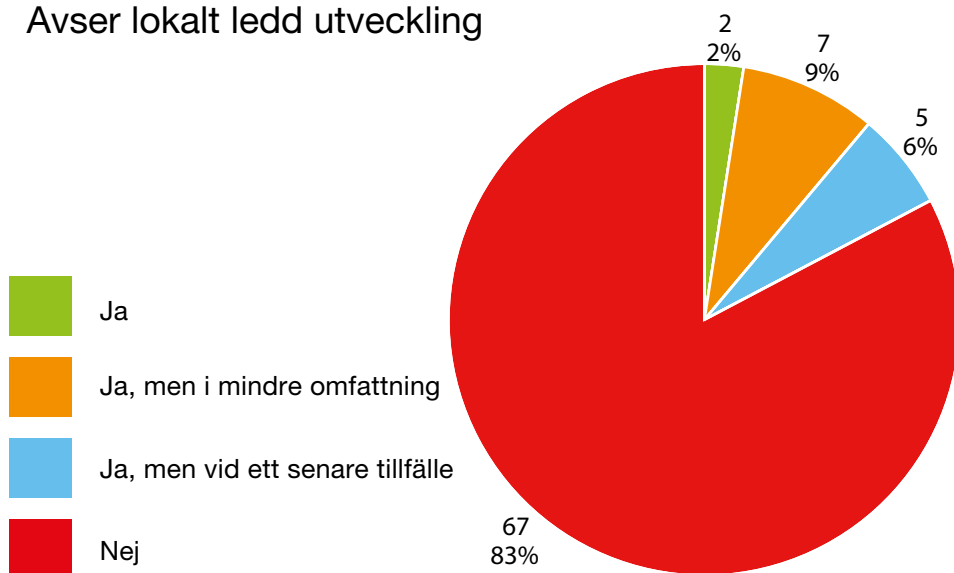
Avser landsbygdsprogrammet exkl. lokalt ledd utveckling

Figur 7. Landsbygdsprogrammet exkl. lokalt ledd utveckling, Hade projektet genomförts även utan stöd?

Inom lokalt ledd utveckling anger 2 stycken att man kunde genomföra insatsen utan stöd. Ytterligare 12 menar att man kunde genomföra projektet. Av dessa anger sju att man kunde göra det med en mindre omfattning och fem vid ett senare tillfälle. 67 svarar att man inte kunde genomföra insatsen.

Avser lokalt ledd utveckling

Figur 8. Lokalt ledd utveckling, Hade projektet genomförts även utan stöd?

Jämför vi lokalt ledd utveckling med övriga delar inom landsbygdsprogrammet kan vi konstatera att det är färre projekt som kunnat genomföras i lokalt ledd utveckling än för övriga delar inom delar inom landsbygdsprogrammet om man inte fått stöd. Flera sökande inom lokalt ledd utveckling anger i ansökan att stödet ger dem de ekonomiska resurserna som krävs för att genomföra projektet.

Lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonden

Pengar från åtgärden för lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonden ska finansiera projekt för utveckling av det lokala näringslivet, entreprenörskap, stimulera nyföretagande och därigenom skapa nya jobb. Projekten ska stärka utbytet och utveckla kopplingen mellan land och stad. Det är de lokala utvecklingskontoren, så kallade leaderkontor, som fördelar pengarna.

Lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonden är ett av de verktyg som finns för att nå målen med Europa 2020 och ska också vara ett verktyg för att förverkliga Östersjöstrategin. Europa 2020 är EU:s tioårsstrategi för tillväxt och målen i strategin handlar om sysselsättning, innovation, utbildning, social sammanhållning, energi och klimat.

24 miljoner kronor till 32 projekt inom turism

Mest pengar har beviljats projekt inom Leader Nordvästra Skåne med Öresund och Leader Linné Småland. Totalt finns det 48 leaderkontor som hanterar regionalfonden. Av dessa är det 19 som har beviljat pengar.

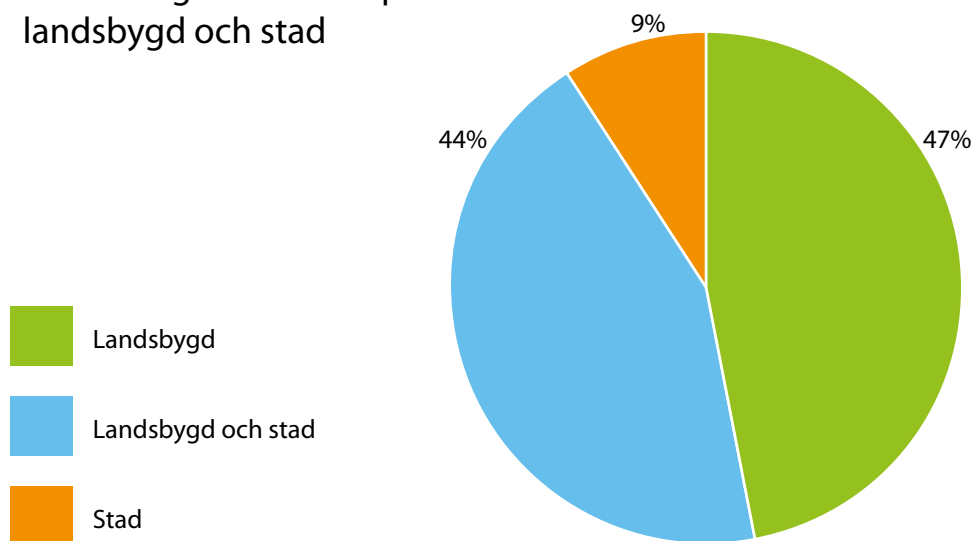
Tabell 18. Antal beviljade ärenden och stöd inom regionalfonden fördelat på leaderområden

Leaderområde	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)
Dalälvarnas Utvecklingsområde	1	0,2
Kustlandet	3	0,3
Leader 3sam 2.0 Ideell Förening	3	0,6
Leader Gute	1	0,2
Leader Gästrikebygden lokalt ledd utveckling	4	2,2
Leader Göteborgs Insjörike	1	1,7
Leader Linné Småland	3	4,2
Leader Nedre Dalälven 3	1	2,6
Leader Nordvästra Skaraborg	1	0,6
Leader Nordvästra Skåne med Öresund	1	4,3
Leader Polaris 2020	2	0,5
Leader Sjö, Skog & Fjäll	2	0,4
LEADER Sydöstra Skåne	1	0,3
Leader södra Bohuslän	2	1,5
Lokalt ledd utveckling Halland	1	0,3
SPIRA MARE 2020	1	1,0
SydostLeader	1	3,2
Söderslätt	1	0,2
Tornedalen 2020	2	0,4
Summa	32	24,6

28 ärenden avser utveckling av befintligt företagande och entreprenörskap, 3 ärenden främjande av arbetstillfällen och ett ärende främjande av arbetstillfällen.

Det finns en tyngdpunkt åt projekt som rör landsbygden. Knappt hälften av ärendena rör landsbygd. Cirka 44 procent rör både landsbygd och stad, medan 9 procent enbart rör stad. Det är positivt att många projekt rör både landsbygd och stad, då detta är ett av målen för programmet.

Fördelning av ärenden på landsbygd och stad

Figur 9. Fördelning av ärenden på landsbygd och stad inom regionalfonden

De flesta ärendena inom lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonden handlar om naturturism. Några exempel att lyfta fram är:

- Destination Åsnen som växer fram i området runt sjön Åsnen, där Naturvårdsverket tillsammans med Länsstyrelsen i Kronobergs län, arbetar med etablering av Nationalpark Åsnen.
- Plattform för uthyrning och samordning av cyklar.
- Arctic Canoe Route. Projektet vill undersöka möjligheterna för att kommersiellt gångbara kanotturer för turister. Rajamaa bedriver sedan drygt 30 år, naturturism i Muonionalusta, Pajala kommun. Idag är huvudsäsongen vintern, mellan jul och påsk, och gästerna är då uteslutande från Europa (utanför Skandinavien). När det gäller sommarsäsongen finns där en stor utvecklingspotential.

Tabell 19. Antal beviljade ärenden och stöd inom lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonderna fördelat på olika typer av turism

Typ av turism	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)
Inkvartering	5	0,7
Kulturturism	2	0,4
Måltidsturism	1	0,4
Naturturism	15	11,7
Turism, övrigt	9	11,4
Summa	32	24,6

Inom inkvartering finns en stor spridning av olika projekt:

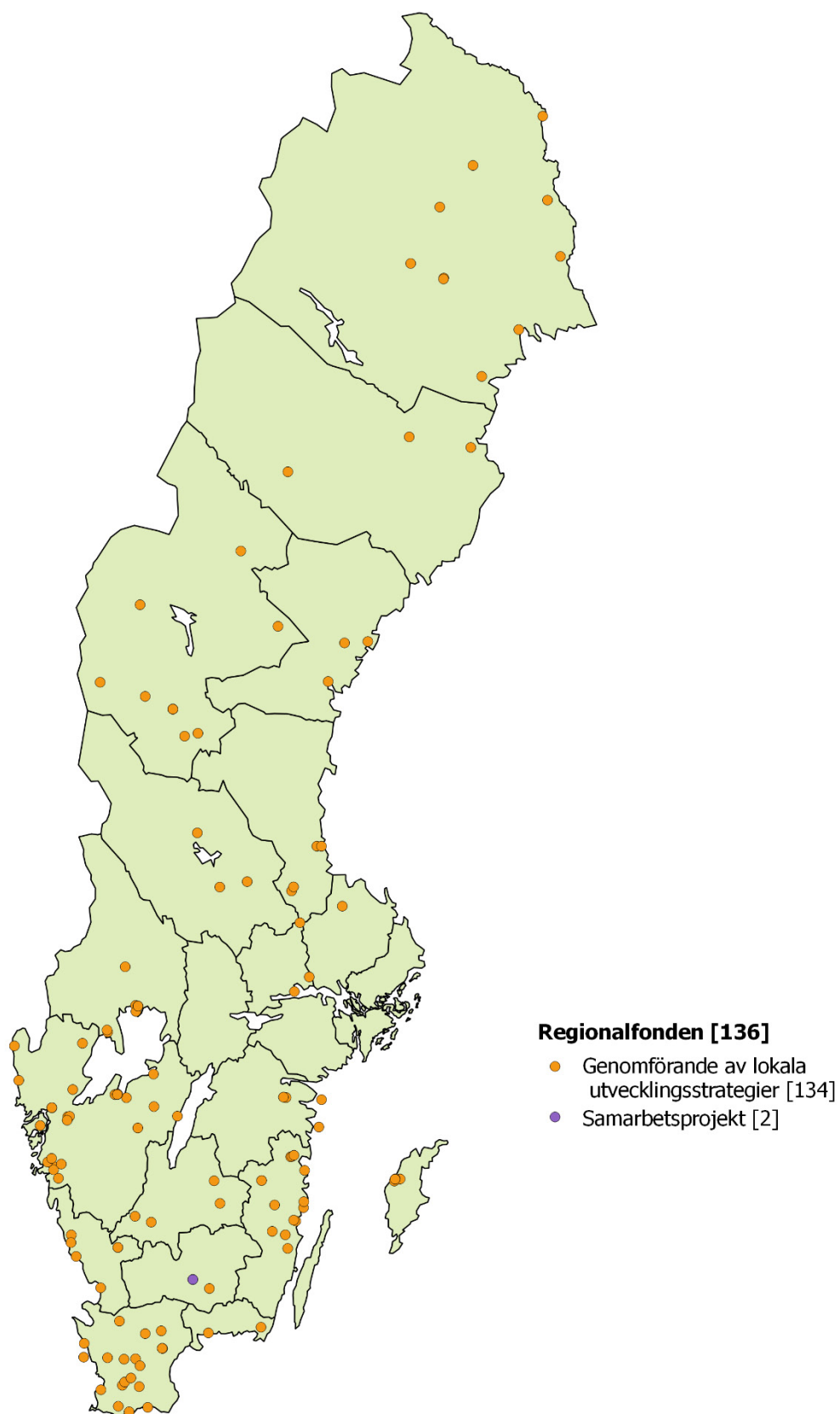
- Uppförande av timmerhus från 1800-talet för att använda i B&B-verksamheten.
- Besöksanläggning Bergön (f.d. kustartillerianläggning). Projektet går bland annat ut på att göra enklare förbättringar av en gammal nedlagd kustartillerianläggning. Syftet är att kunna ta emot begränsade grupper med gäster och husera dem i enklare inkvartering.

För kulturturism finns två ärenden. Det är bland annat en utställning som handlar om fenomenet polcirkeln – midnattssol, polarnatt, norrsken etc. Det andra är en festival på Gotland om musik, kost och dans.

Måltidsrutin rör Falkenberg Matdagar med bland annat inspirationsrundor hos matproducenter och matkreatörer.

Några exempel på övrig turism är:

- Hammarbykvarken. En arena för konstnärer, hantverkare och aktiviteter för god hälsa och fritid.
- Challenger Uddevalla är ett projekt som syftar till att utveckla, marknadsföra och exponera åtta olika idrottsarrangemang, motions/upplevelselopp i Uddevalla med omnejd.
- I projektet, en gemensam mötesplats för företag, ska företagare och företag på Rörstrand Center med omnejd utvecklas för att som gemensam mötesplats bli mer tillgängliga och anpassade för besökare med funktionsvariationer.

Figur 10. Karta över ärenden för regionalfonden inom lokalt ledd utveckling

Bilaga 1 Tabeller

Typ av projekt

401 miljoner går till investeringar inom turism

Ett flertal åtgärder ger stöd till olika typer av investeringar inom turism. Investeringarna kan handla om att bygga nya anläggningar eller rusta upp befintliga byggnader m m. Mest pengar har beviljats inom lokalt ledd utveckling och investeringsstöd till jobb.

134 miljoner går till olika samarbetsåtgärder där den största delen går till projekt för utveckling inom jordbruk, livsmedel och skogsbruk, samt pilotprojekt.

Tabell 20. Typ av projekt per delåtgärd

Typ av projekt/delåtgärd	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd, miljoner kronor
Investering	602	401,2
Genomförande LLU	175	148,4
Investeringsstöd för jobb	205	107,4
Infrastruktur för rekreation och turism	89	81,0
Natur- och kulturmiljö	133	64,4
Samarbete	44	109,9
Pilotprojekt och utveckling	31	99,7
Samarbeten inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan	3	2,0
Samarbete inom LLU	10	8,2
Övriga projekt	85	64,3
Genomförande LLU	85	64,3
Information och demonstrationer	5	6,5
Stöd till demonstrationer och information	5	6,5
Kompetensutveckling	13	7,3
Kompetensutveckling	5	3,0
Genomförande LLU	8	4,3
Rådgivning	3	3,3
Rådgivning	3	3,3
Förstudie	43	9,8
Genomförande LLU	40	9,5
Samarbete inom LLU	3	0,4
Summa	795	602,4

Kompetensutveckling och rådgivning

På länsnivå har mest pengar, drygt 4,5 miljoner, beviljats till projekt inom Västmanlands län. Näst mest, cirka 3,5 miljoner kronor, har beviljats till projekt i Dalarnas län. Utöver de 13 ärenden som direkt kan hänföras till turism finns det 38 ärenden som delvis kan hänföras till turism. För dessa ärenden redovisas inga belopp.

Tabell 21. Antal ärenden och beviljade belopp inom kompetensutveckling och rådgivning fördelade per myndighet

Myndighet	Antal ärenden	Beviljat stöd (miljoner kronor)	Antal ärenden (delvis)	Totalt antal ärenden
Stockholms län	0	0	4	4
Örebro län	0	0	6	6
Västmanlands län	6	4,5	0	6
Kronobergs län	0	0	3	3
Hallands län	0	0	4	4
Västra Götalands län	0	0	6	6
Dalarnas län	4	3,5	0	4
Gävleborgs län	1	0,6	3	4
Jämtlands län	0	0	3	3
Västerbottens län	0	0	3	3
Norrbottnens län	0	0	1	1
Summa länsstyrelserna	11	8,6	33	44
Jordbruksverket	2	4,2	4	6
Skogsstyrelsen	0	0	1	1
Summa	13	12,8	38	51

Samarbetsåtgärder

Totalt finns det 49 ärenden inom samarbete, varav 34 direkt kan härledas till turism. Länsstyrelsen har 7 ärenden och Jordbruksverket 27 ärenden.

Tillväxtverket har beviljat stöd till tre ansökningar. En del av de insatser som finns inom respektive projekt avser t.ex. besöksnäring och bidrar därmed till turism.

Tabell 22. Antal ärenden och beviljade belopp inom samarbete fördelade per myndighet

Myndighet	Antal ärenden	Beviljat stöd (miljoner kronor)	Antal ärenden (delvis)	Totalt antal ärenden
Västmanlands län	2	0,9	0	2
Kronobergs län	0	0,0	1	1
Skåne län	1	0,8	1	2
Hallands län	1	0,8	0	1
Dalarnas län	0	0,0	1	1
Västernorrlands län	1	1,9	0	1
Jämtlands län	0	0,0	1	1
Västerbottens län	2	2,5	2	4
Norrbottnens län	0	0,0	2	2
Summa länsstyrelserna	7	7,0	8	15
Jordbruksverket	27	95,0	4	31
Tillväxtverket	0	0	3	3
Summa	34	102,0	15	49

Investeringsstöd och projektstöd

Beviljade ärenden per län kategoriserade som turism för delåtgärd investeringsstöd för jobb, infrastruktur för rekreation och turism, samt utveckling av natur och kulturmiljö.

Tabell 23. Antal ärenden och beviljade belopp inom investeringsstöd och projektstöd fördelade per myndighet

Län	Investeringsstöd för jobb		Infrastruktur för rekreation och för turism		Utveckling av natur- och kulturmiljö		Totalt	
	Antal beviljade ärenden	Beviljat stöd (miljoner kronor)	Antal beviljade ärenden	Beviljat stöd (miljoner kronor)	Antal beviljade ärenden	Beviljat stöd (miljoner kronor)	Antal beviljade ärenden	Beviljat stöd (miljoner kronor)
Stockholms län	14	8,4	3	1,4	4	2,5	21	12,3
Uppsala län	6	2,5	11	3,9	4	1,4	21	7,8
Södermanlands län	8	5,5	3	1,8	6	2,9	17	10,3
Östergötlands län	4	2,4	1	0,9	4	4,1	9	7,3
Örebro län	9	5,2	4	4,0	7	2,6	20	11,7
Västmanlands län	2	1,4	1	2,5	4	3,2	7	7,1
Jönköpings län	11	4,6	2	3,0	11	3,8	24	11,4
Kronobergs län	5	1,8	0	0,0	1	0,2	6	2,0
Kalmar län	10	3,7	3	1,4	10	2,7	23	7,8
Gotlands län	7	3,9	2	2,9	3	1,5	12	8,3
Blekinge län	7	2,7	2	1,9	3	0,6	12	5,1
Skåne län	7	3,6	3	4,8	7	3,4	17	11,8
Hallands län	7	5,5	3	4,2	8	4,4	18	14,1
Västra Götalands län	24	12,2	6	4,9	8	3,6	38	20,7
Värmlands län	10	7,0	3	5,0	10	3,9	23	15,9
Dalarnas län	23	10,4	4	6,3	12	5,5	39	22,2
Gävleborgs län	7	2,9	6	4,2	5	1,8	18	8,9
Västernorrlands län	3	1,3	2	1,0	1	0,1	6	2,4
Jämtlands län	10	3,4	7	4,3	12	6,5	29	14,2
Västerbottens län	16	8,1	9	6,4	4	1,4	29	16,0
Norrbottens län	13	10,7	13	16,1	7	6,8	33	33,6
Summa länsstyrelserna	203	107,1	88	80,9	131	62,9	422	250,9
Sametinget	2	0,2	1	0,2	2	1,5	5	1,9
Summa	205	107,4	89	81,0	133	64,4	427	252,8

Lokalt ledd utveckling

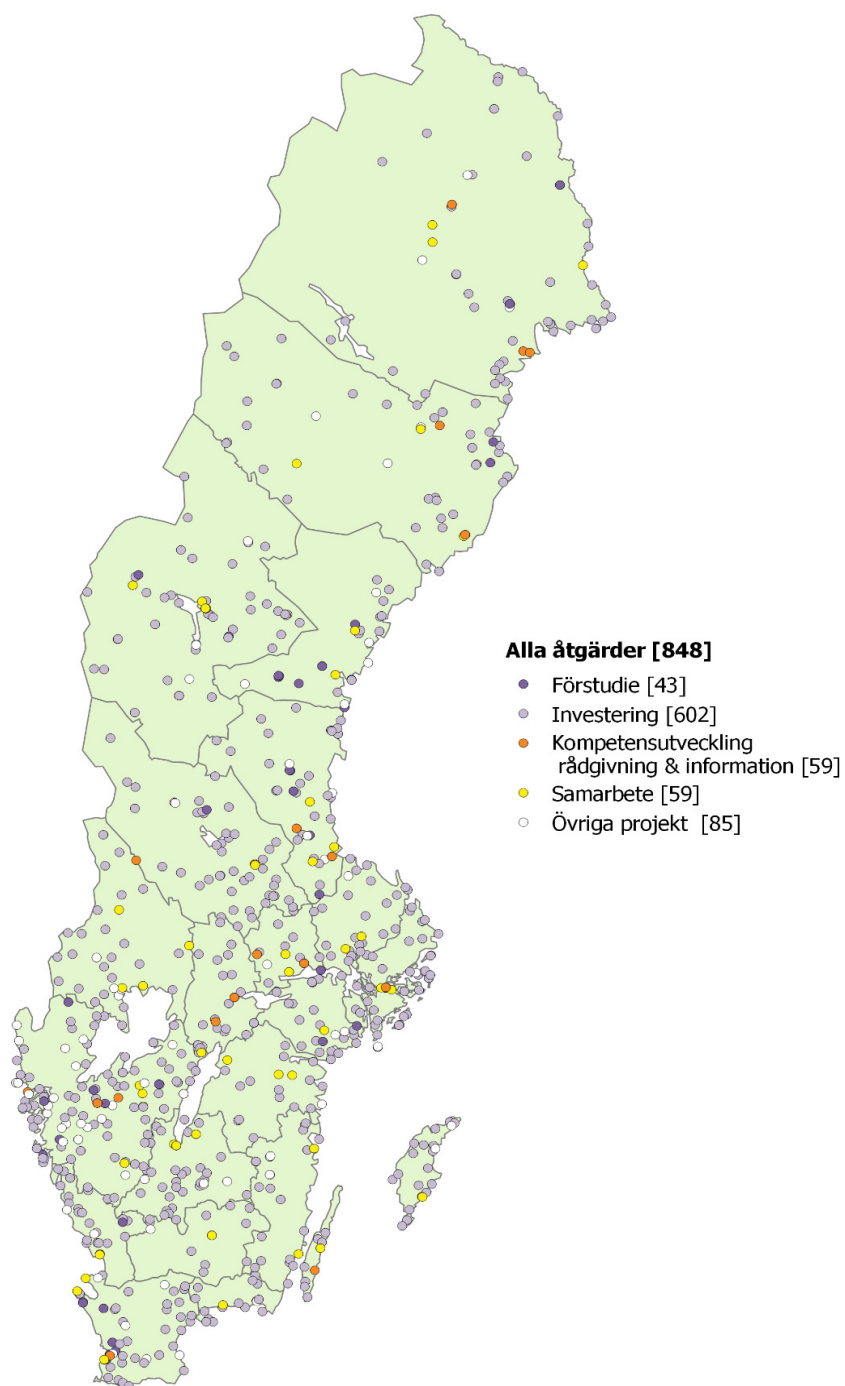
Beviljade ärenden per leaderområde klassade som turism, delåtgärd stöd för att genomföra projekt samt stöd till samarbeten.

Tabell 24. Beviljade ärenden per leaderområde

Leaderområde	Antal beviljade ärenden	Totalt beviljat stöd (miljoner kronor)
Astrid Lindgrens Hembygd	7	4,7
Dalälvarnas Utvecklingsområde	6	6,2
Folkungaland	3	1,5
Framtidsbygder Dalsland Årjäng Munkedal	5	2,5
Kustlandet	7	4,2
Lappland 2020	6	6,5
Leader 3sam 2.0 Ideell Förening	12	9,8
Leader Bohuskust och gränsbygd	16	9,0
Leader Gute	8	1,5
Leader Gästrikebygden lokalt ledd utveckling	7	2,6
Leader Göteborgs Insjörike	7	5,6
Leader LAG PH	1	1,0
Leader Linné Småland	5	2,7
Leader Längs Göta Älv	8	6,4
LEADER Mellansjöländet	3	1,7
Leader Mittland Plus	15	7,4
Leader Mälardalen	7	2,9
Leader Nedre Dalälven 3	4	4,7
Leader Nordvästra Skaraborg	16	11,1
Leader Nordvästra Skåne med Öresund	8	14,9
Leader Närheten	5	4,5
Leader Polaris 2020	4	3,9
Leader Sjuhärad	4	1,2
Leader Sjö, Skog & Fjäll	8	7,1
Leader Stockholmsbygd	15	6,0
LEADER Sydöstra Skåne	3	3,7
Leader Södermanland	1	0,6
Leader södra Bohuslän	17	12,0
Leader Sörmlandskusten	8	7,4
Leader Västra Småland	5	1,5
Leader Östra Skaraborg	12	7,5
Lokalt ledd utveckling Halland	7	5,5
Lokalt ledd utveckling Höga kusten	9	8,3
Lundaland	7	3,3
MittSkåne Utveckling	2	1,5
Skellefteå Älvdal	7	2,1
Skånes Ess	8	6,4
SPIRA MARE 2020	7	5,4
SydostLeader	7	12,9
Söderslätt	7	4,9
Tornedalen 2020	8	5,3
Upplandsbygd	1	3,5
Utveckling Hälsingebygden	15	9,5
Växtlust Värmland	3	4,1
Summa	321	235,1

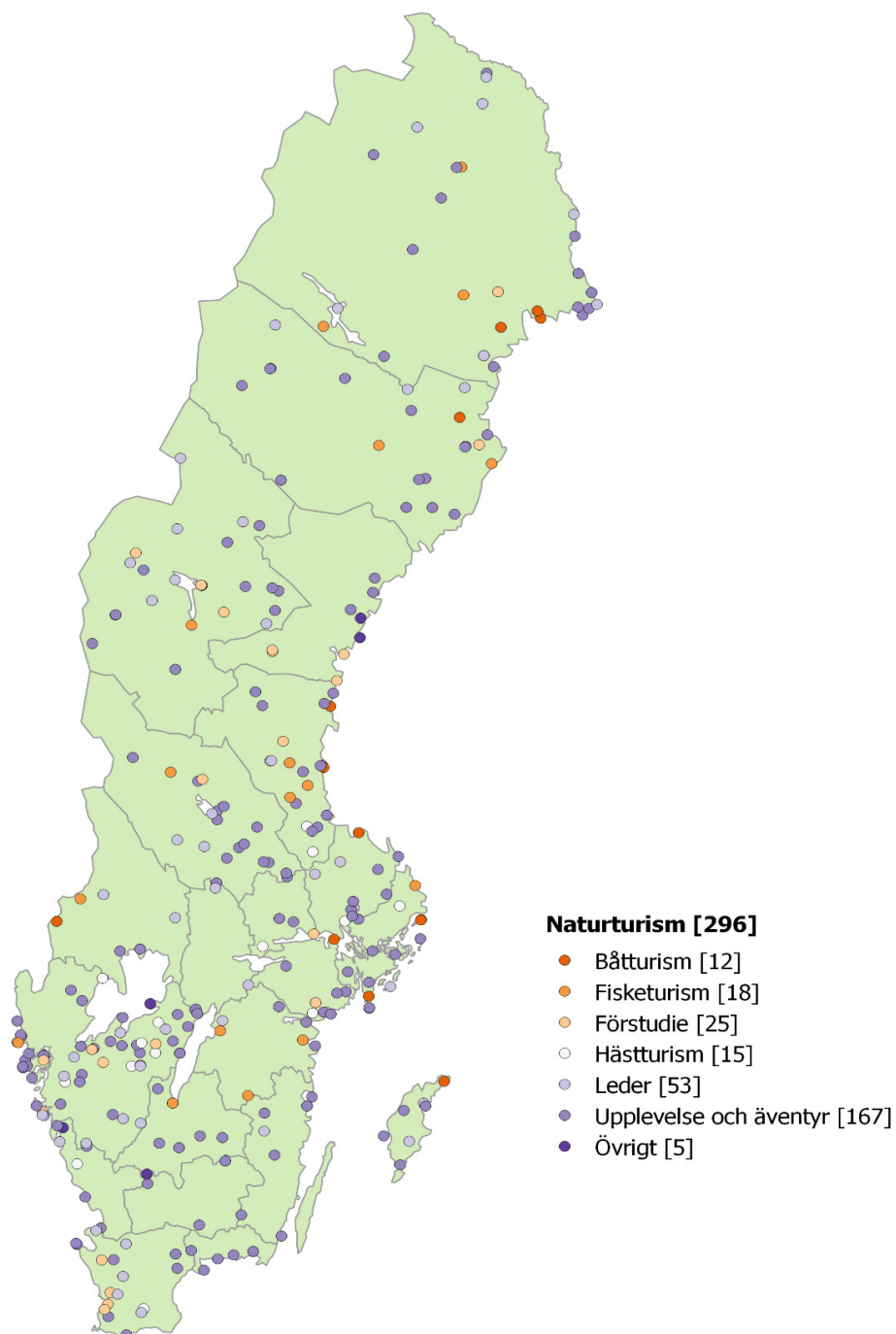
Bilaga 2 Kartor

Karta över alla ärenden

Figur 11. Karta över ärenden för landsbygdsprogrammet

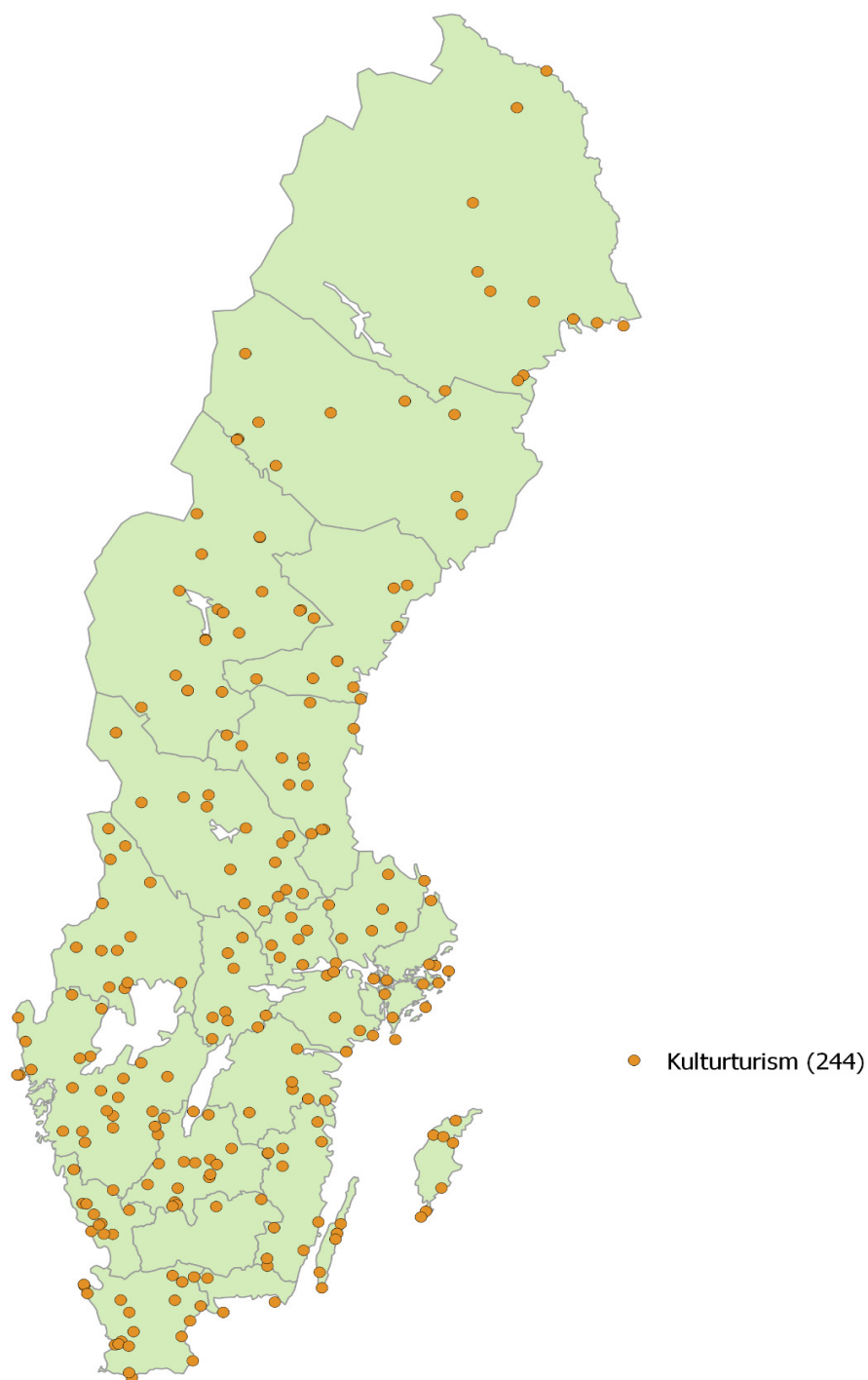
Karta över naturturism

Figur 12. Karta över ärenden med naturturism

Inom naturturism finns 296 ärenden och av dessa tillhör 157 ärenden lokalt ledd utveckling, 45 ärenden investeringsstöd, 78 ärenden projektstöd, 14 stycken ärenden tillhör samarbetsåtgärder och 2 ärenden tillhör kompetensutveckling och rådgivning.

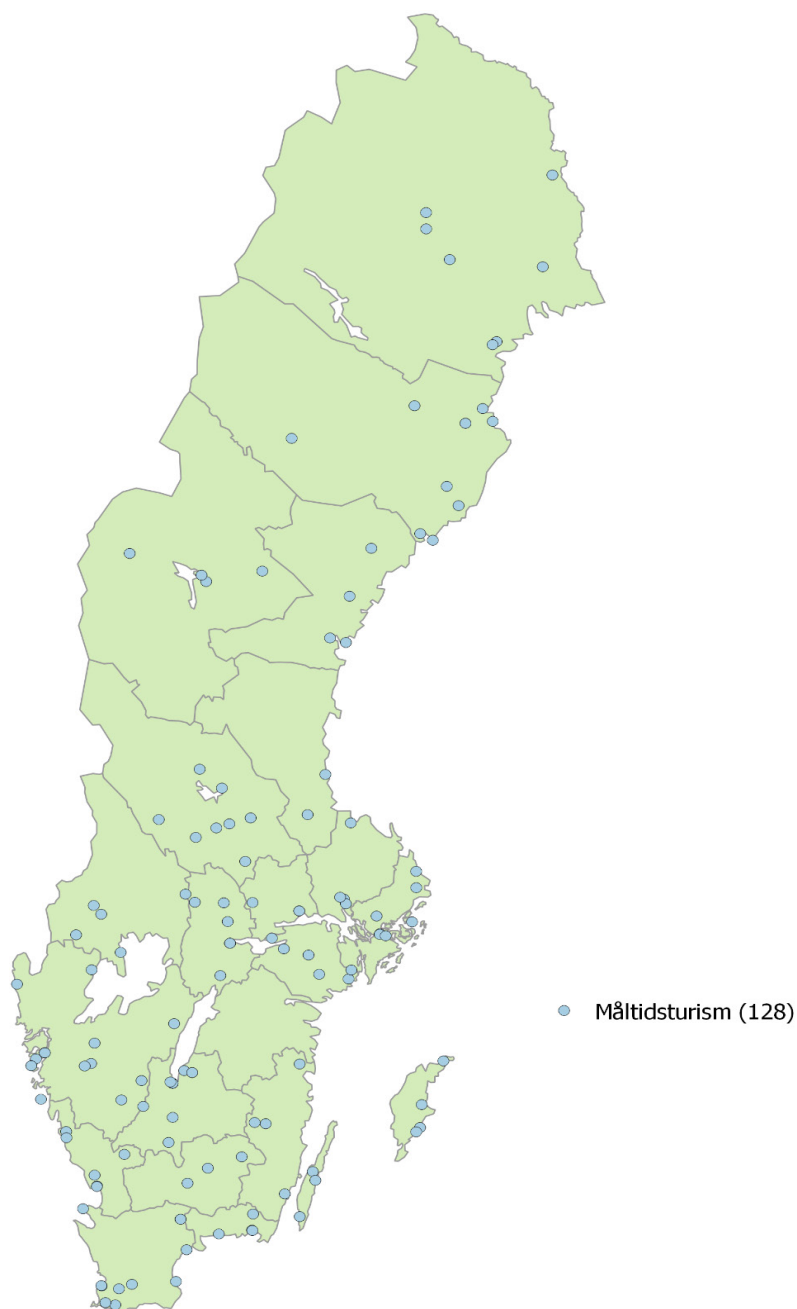
Karta över kulturturism

Figur 13. Ärenden med kulturturism

Inom kulturturismen så finns 244 ärenden och av dessa är 10 ärenden investeringsstöd, 142 ärenden projektstöd och 92 ärenden tillhör lokalt ledd utveckling.

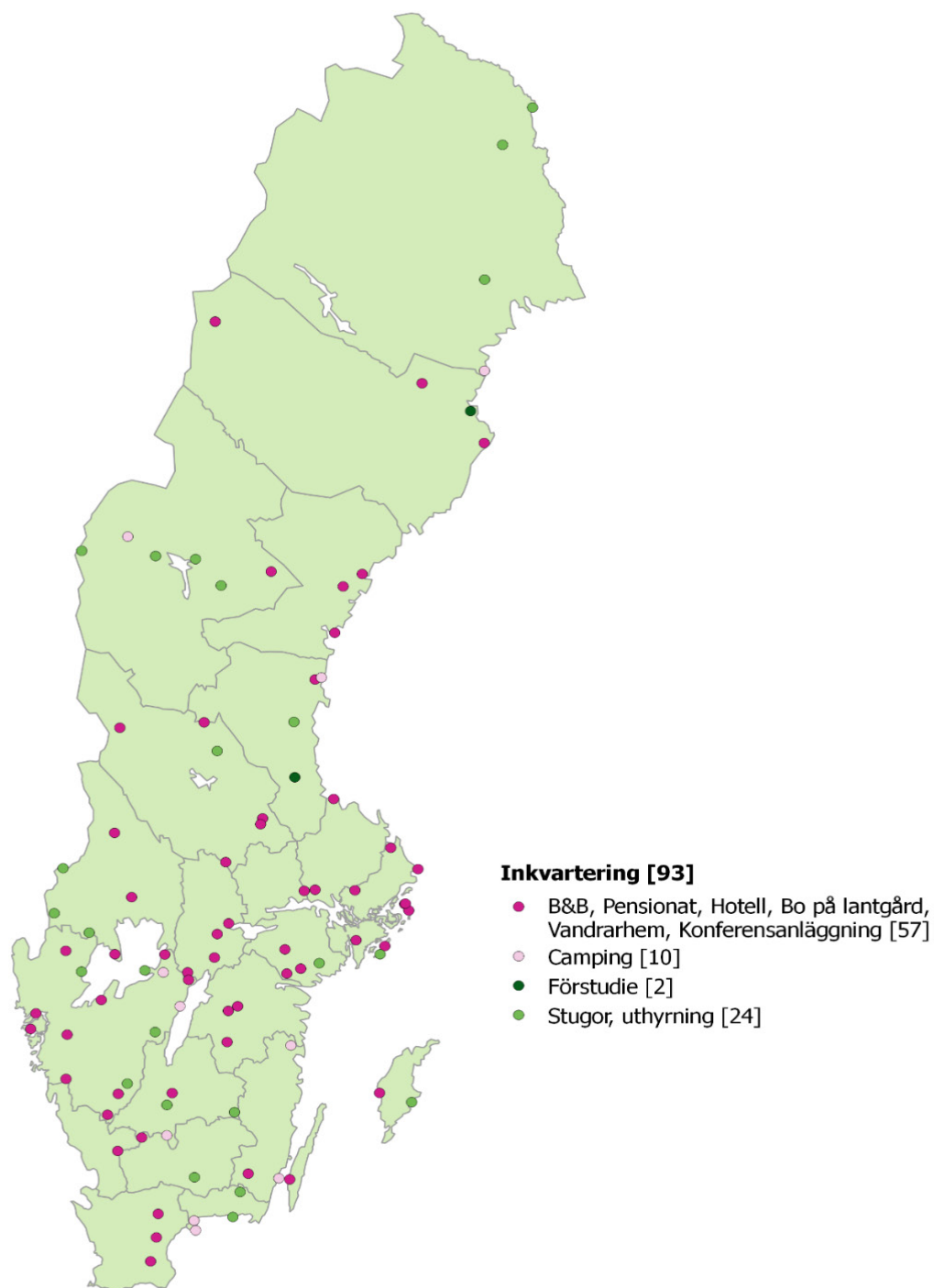
Karta över måltidsturism

Figur 14. Ärenden med måltidsturism

Inom måltidsturismen finns 128 ärenden uppdelat på 68 ärenden inom investeringsstöd, 28 ärenden inom samarbetsåtgärder, 15 ärenden inom kompetensutveckling och rådgivning samt 17 ärenden inom lokalt ledd utveckling.

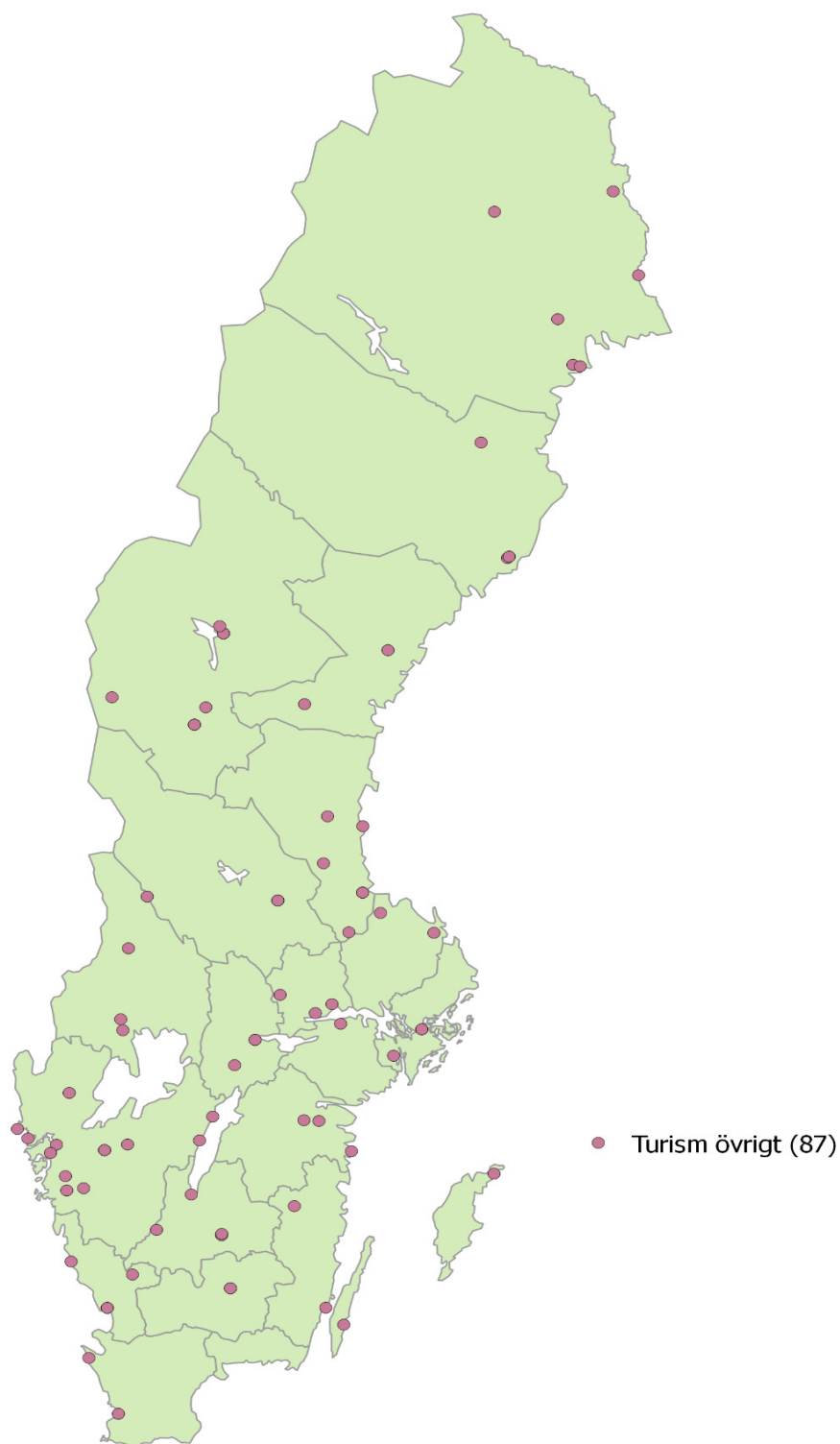
Karta över inkvartering

Figur 15. Ärenden med inkvartering

Inom inkvartering finns 93 ärenden som fördelas på 84 ärenden inom investeringsstöd och 9 ärenden inom lokalt ledd utveckling.

Karta över övrig turism

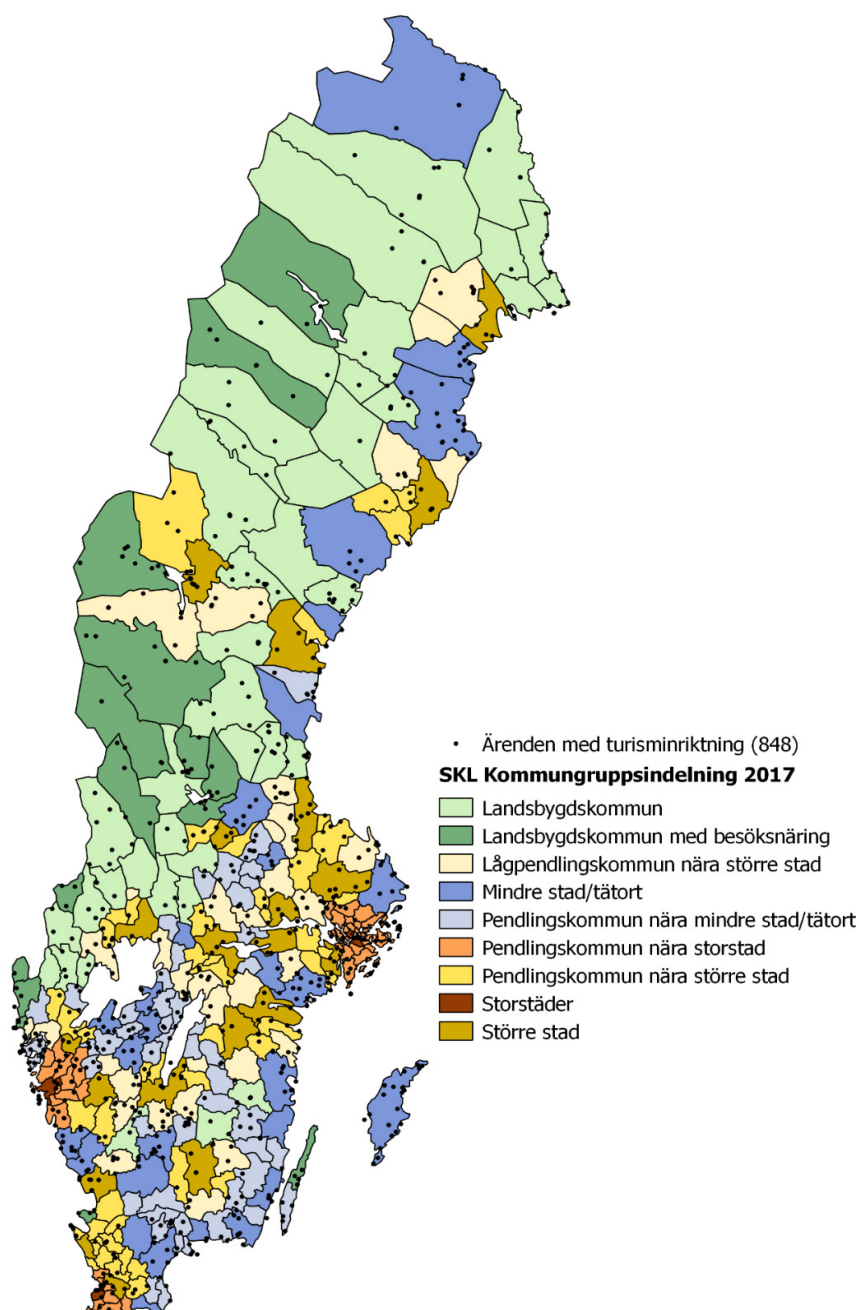

Figur 16. Ärenden med övrig turism

Inom det vi kallar övrig turism så finns 87 ärenden där 46 ärenden tillhör lokal ledd utveckling, 34 ärenden inom kompetensutveckling och rådgivning samt 7 ärenden inom samarbetsåtgärder.

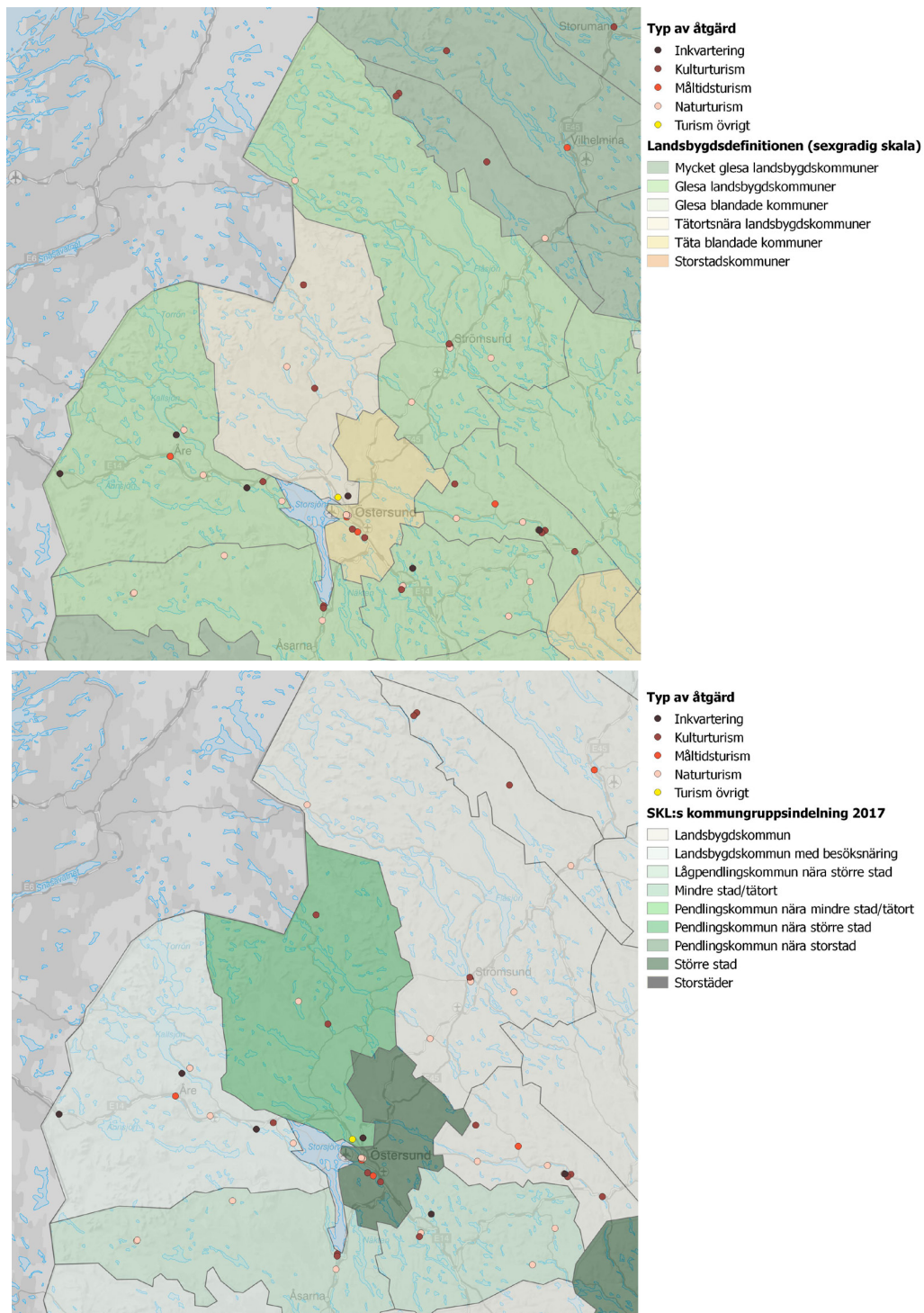
Finns det områden med grupper av ansökningar?

Kartan i figur 17 visar bland annat de kommuner som är klassade som landsbygdskommun och landsbygdskommun med besöksnäring enligt Sveriges kommuner och landsting (SKL). Merparten av dessa kommuner finns i norra delarna av Sverige. Kartan visar att det finns en täthet med insatser runt storstäderna men också att det finns insatser i landsbygdskommuner med besöksnäring och i landsbygdskommuner.

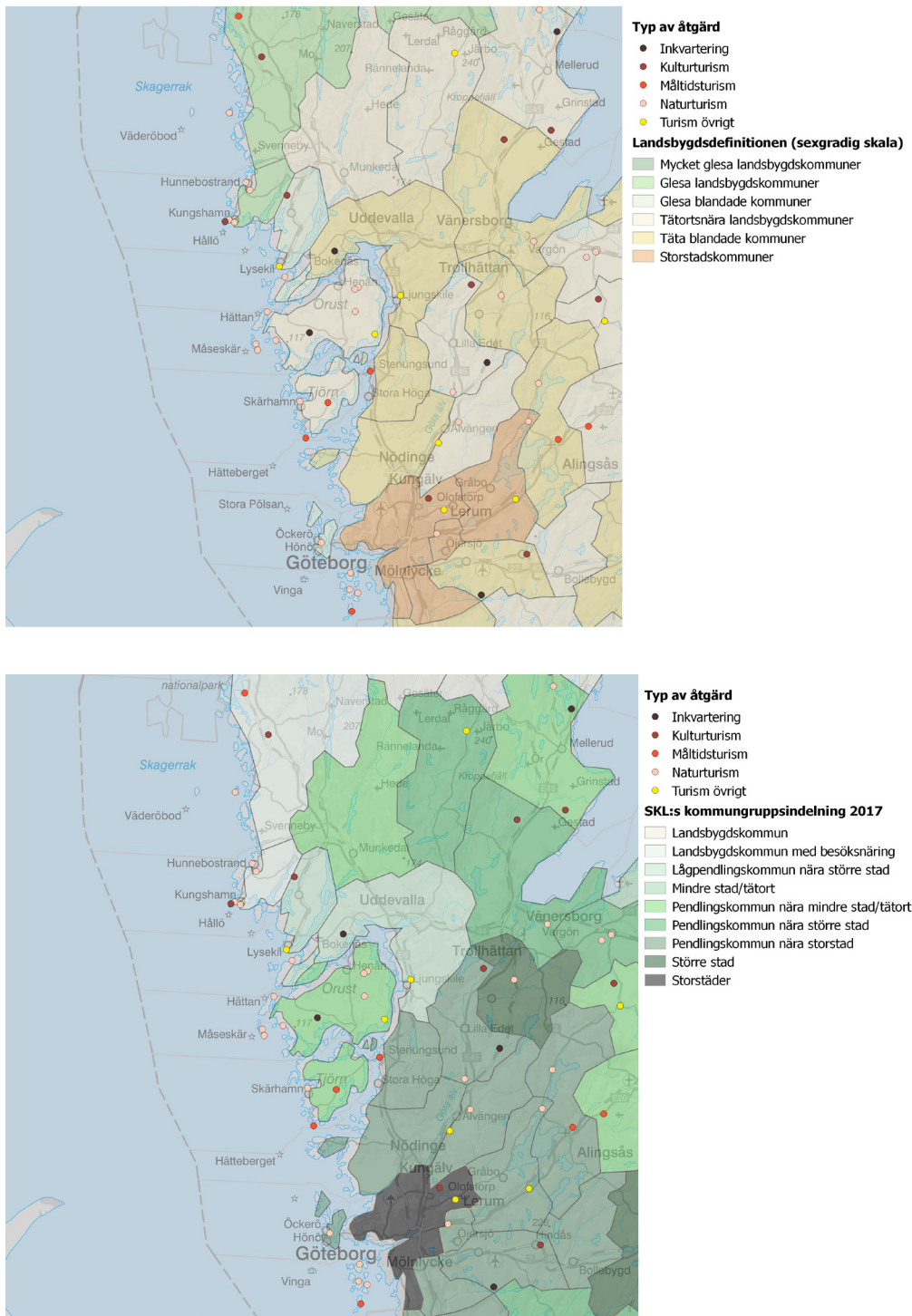
Figur 17. Karta över kommuner som är klassade som landsbygdskommun och landsbygdskommun med besöksnäring

I området runt Östersund (figur 18) finns ett område med olika satsningar inom turism. Ett exempel är att det kring Åre finns satsningar på inkvartering, naturturism och måltidsturism. Åre är ett exempel på en kommun som enligt SKL är klassad som *landsbygdskommun med besöksnäring*. Om man jämför detta med Jordbruksverket klassning, där Åre är klassad som *glesa landsbygdskommuner*. Av kartan framgår att det finns några satsningar runt Åre, men också i området kring Storsjön och Östersund.

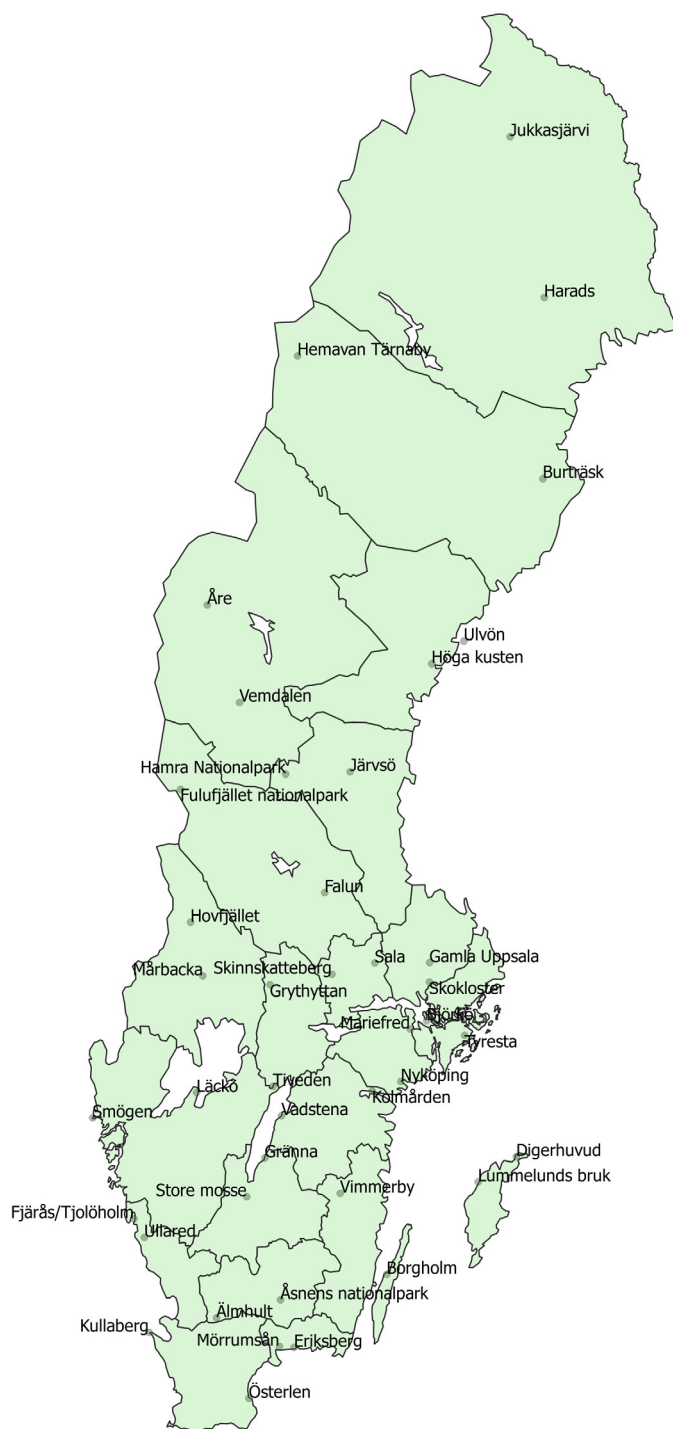
Figur 18. Karta över området kring Östersund

Ett annat område är öarna kring Orust och Tjörn (figur 19). Här ser vi att det finns många satsningar inom alla olika kategorier av turism.

Figur 19. Karta över området kring Orust och Tjörn

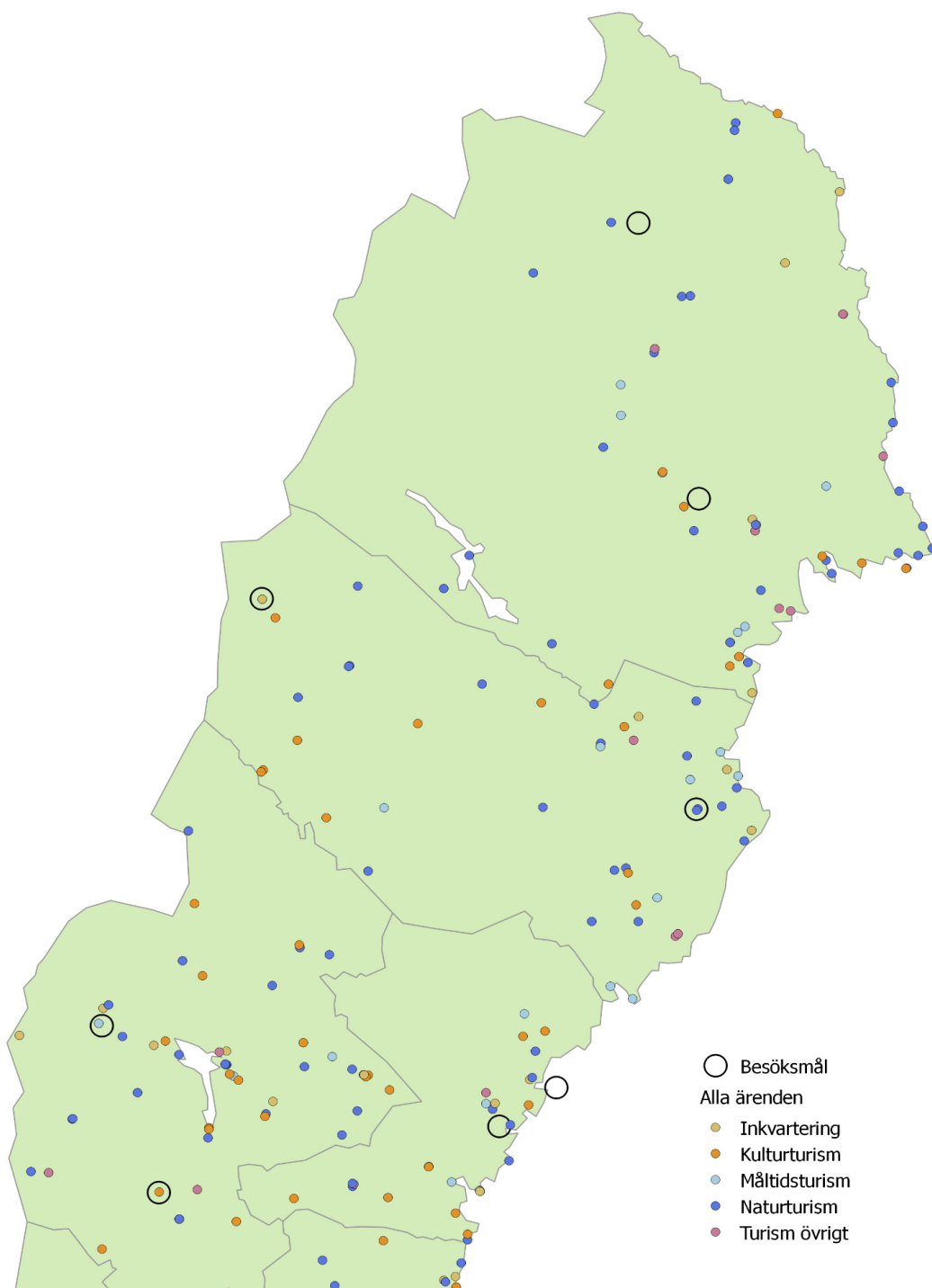
Karta över besöksmål

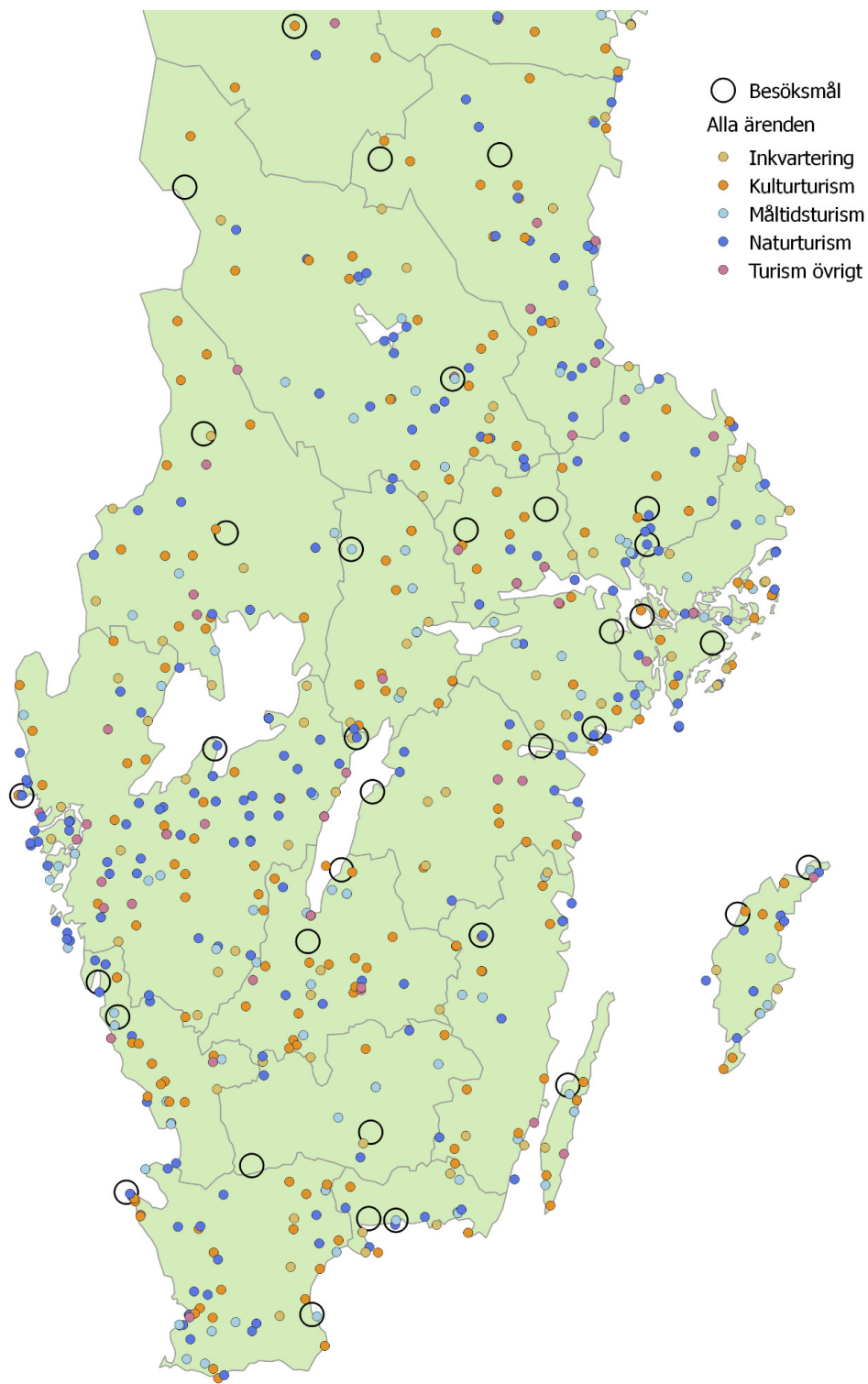
Figur 20. Karta över besöksmål

De besöksmål som visas i kartor har valts ut utifrån deras lokala betydelse och relevans för denna rapport, det vill säga kända besöksmål på landsbygden och utifrån kategorierna natur-, kultur- och måltidsturism. Vi har valt att visa två besöksmål per län.

Totalt finns 602 investeringar i anläggningar med mera, varav 205 är kopplade till investerings-stöd, 222 ärenden gäller projektstöd och 175 ärenden gäller lokalt ledd utveckling. Det finns ett antal besöksmål, där det runt dessa är gjorda investeringar inom landsbygdsprogrammet. Ett sådant exempel är Hemavan och Tärnaby.

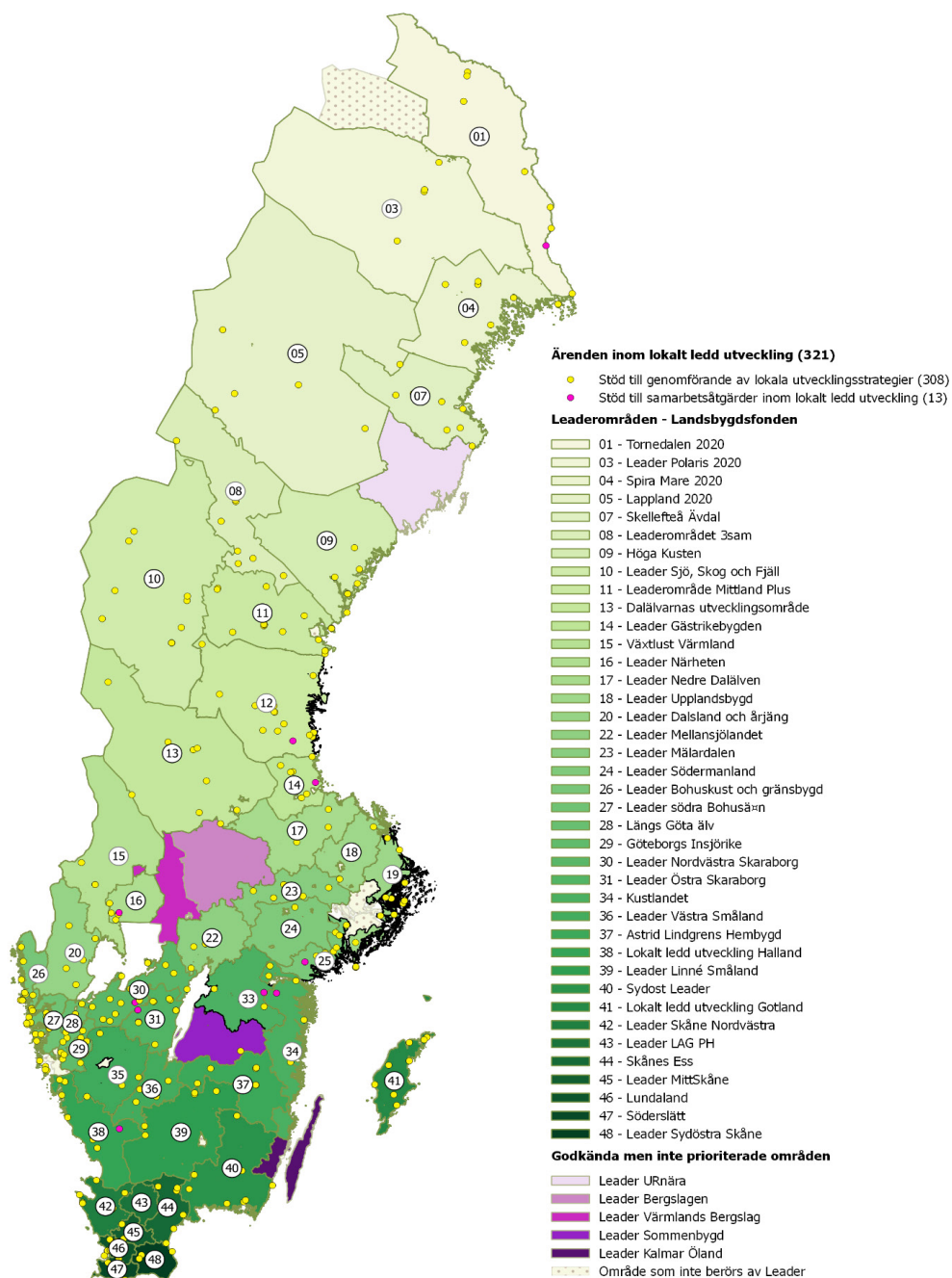

Figur 21. Karta över besöksmål norr

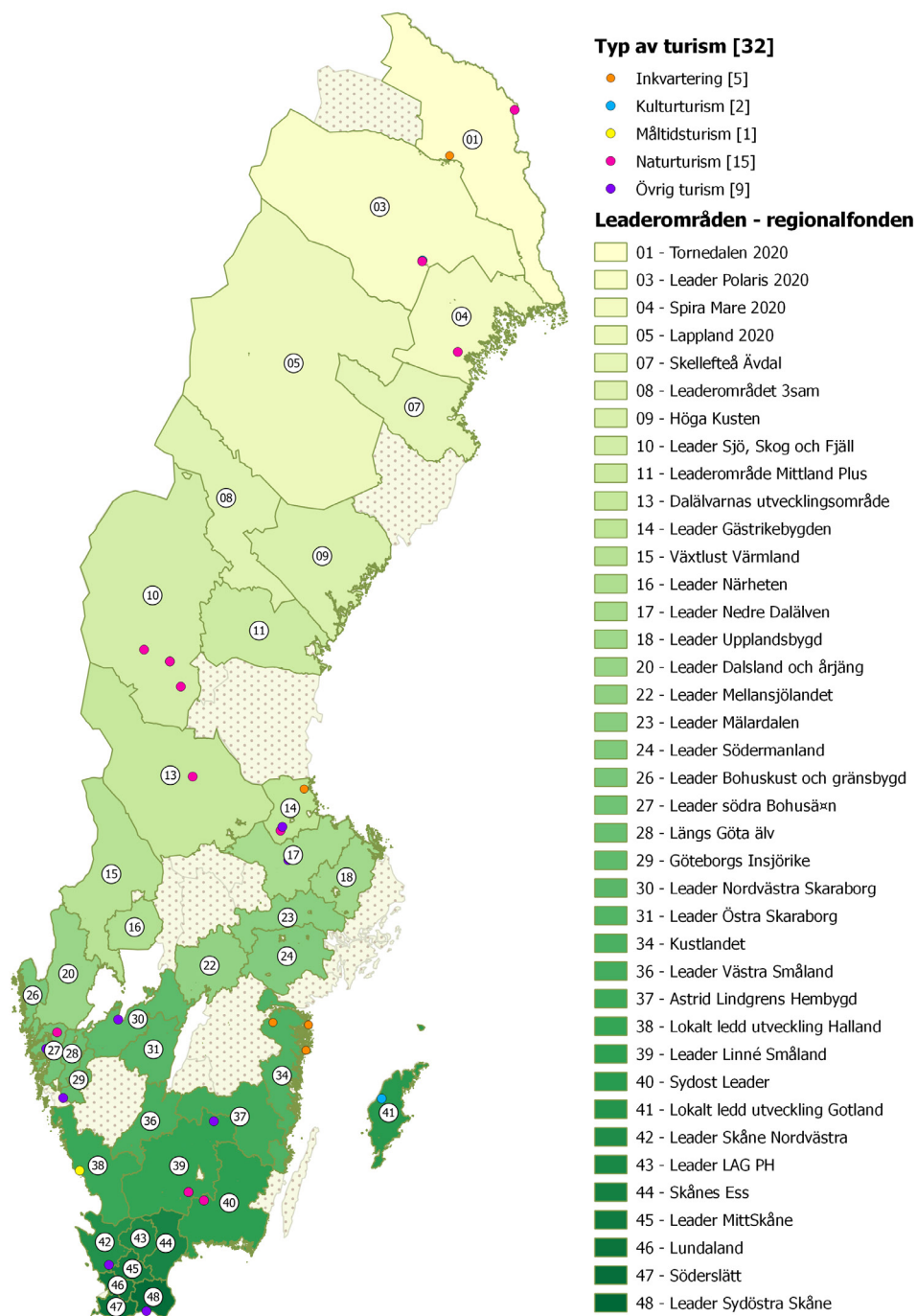
Figur 22. Karta över besöksmål söder

Karta över lokalt ledd utveckling som finansieras av landsbygdsprogrammet

Figur 23. Karta över stöd inom lokalt ledd utveckling som finansieras av landsbygdsprogrammet fördelat på olika typer av turism

Karta över stöd inom lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonden

Figur 24. Karta över stöd inom lokalt ledd utveckling som finansieras av regionalfonden fördelat på olika typer av turism

Bilaga A – Kort om landsbygdsprogrammet 2014–2020

Landsbygdsprogrammet är ett verktyg för att nå målen för landsbygdspolitiken. Programmet innehåller satsningar i form av stöd och ersättningar för att utveckla landsbygden. Miljö, hållbar utveckling och innovation är prioriterat. Det övergripande målet om smart och hållbar tillväxt för alla finns i den gemensamma strategin Europa 2020.

Landsbygdsprogrammet 2014–2020 har en total budget på cirka 36 miljarder kronor. Det finansieras ungefär till hälften av Sverige och till hälften av EU. Den största delen, drygt 60 procent, går till miljö och klimat.

Landsbygdsprogrammet 2014–2020 innehåller 6 stycken så kallade prioriteringar, som anger vilka mål stöden och ersättningarna ska bidra till att nå. Målen handlar om miljö och klimat, konkurrenskraft inom jordbruk, trädgård, rennäring och skogsbruk samt utveckling av nya jobb på landsbygden.

Till varje prioritering finns tillhörande fokusområden, sammanlagt 18 stycken. Fokusområdena beskriver olika delar av prioriteringarna mer detaljerat. För det svenska landsbygdsprogrammet har regeringen valt att använda 15 av 18 fokusområden. Samtliga stöd och ersättningar i landsbygdsprogrammet bidrar till minst ett av de 15 fokusområdena.

Alla myndigheter som handlägger så kallade projektstöd, företagsstöd och miljöinvesteringar har tagit fram handlingsplaner. I handlingsplanerna ska de visa hur de genom sina prioriteringar bidrar till de mål som finns.

Det finns flera olika miljöersättningar samt ersättning till ekologisk produktion och för ökad djurvälstånd. Detta är ersättningar som betalas till lantbrukare som utför samhällstjänster för bättre miljö och klimat. Kompensationsstöd kan lantbrukare få för att de bedriver jordbruk i områden med sämre produktionsförutsättningar.

Dessutom går det pengar till lokalt ledd utveckling genom leadermetoden. Det är en metod för landsbygdsutveckling som innebär att utvecklingen utgår ifrån lokala behov och förutsättningar. Det är viktigt att människor som bor och verkar på landsbygden samarbetar för att driva på utvecklingen. Därför används metoden i landsbygdsprogrammet.

Bilaga B – Kort om regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling 2014–2020

Regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling kan bidra till utvecklingsprojekt som ska utveckla det lokala näringslivet och människorna på arbetsmarknaden. Det är de lokala utvecklingskontoren, så kallade leaderkontor, som fördelar pengar från tre program. De andra programmen där lokalt ledd utveckling ingår är landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet.

Programmet omfattar två europeiska strukturfonder, regionalfonden och socialfonden:

- Pengar från regionalfonden ska finansiera projekt för utveckling av det lokala näringslivet, entreprenörskap, stimulera nyföretagande och därigenom skapa nya jobb. Projekten ska stärka utbytet och utveckla kopplingen mellan land och stad.
- Pengar från socialfonden ska finansiera projekt för utveckling av den lokala arbetsmarknaden, stärka människors ställning på den lokala arbetsmarknaden och bidra till kompetenshöjning och erfarenhetsutbyte.

Genom detta program går det att ge stöd till projekt i städer.

Regional- och socialfondsprogrammet 2014–2020 har en total budget på cirka 267 miljoner kronor. Det finansieras ungefär till hälften av Sverige och till hälften av EU.

Jordbruksverket är förvaltande myndighet. Programmet togs fram i samarbete med Tillväxtverket och ESF-rådet, som ansvarar för de andra programmen inom regionalfonden och socialfonden. Lokalt ledd utveckling ska ses som ett komplement till dessa regionala program.

Leadermetoden som används för lokalt ledd utveckling innebär att projekten prioriteras enligt en lokal utvecklingsstrategi i ett leaderområde. Detta är alltid ett begränsat geografiskt område. Människor från offentlig, privat och ideell sektor samlas i ett partnerskap och bildar tillsammans en lokal utvecklingsgrupp som prioriterar vilka projekt som ska få stöd i deras område.

Målen med programmet är följande:

- ett stärkt entreprenörskap och företagande i lokala utvecklingsområden (regionalfonden)
- ökad sysselsättning i små och medelstora företag i lokala utvecklingsområden (regionalfonden)
- stärkt anpassningsförmåga för sysselsatta kvinnor och män på arbetsmarknaden (socialfonden)
- stärkt anställningsbarhet för kvinnor och män som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden (socialfonden)

Publicerade utvärderingsrapporter

UTV19:3 *Innovationer i jordbruket och på Sveriges landsbygder*

En sammanställning av Jordbruksverkets innovationsundersökning 2017

UTV19:2 *Investeringsstöd till vattenbruk och beredning och saluföring*

Leder stöden till mer investeringar?

UTV19:1 *Programmen och pengarna –*

Resultat från landsbygdsprogrammet om energieffektivisering, förnybar energi och minskade utsläpp av växthusgaser och ammoniak 2018

UTV18:4 *Hur kan vi utvärdera investeringsstödens effekter på jordbrukets och fiskets påverkan på näringsbalansen i vatten?*

UTV18:3 *Programmen och pengarna*

Resultat från landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfundsprogrammet 2018

UTV 18:2 *Hållbar utveckling av fiskeområden – hur gick det?*

UTV18:1 *Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband*

UTV17:6 *Löpande lärande utvärdering av Landsbygdsnätverket*

UTV17:5 *What measures should be taken to improve conditions for Swedish Farmland Birds, as reflected in the Farmland Bird Index?*

UTV17:4 *Kvalitetsförändringar i ängs- och betesmarker med och utan miljöersättning*

UTV17:3 *Socioekonomiska effekter av fartygsskrotningar inom svenskt fiske*

Ex-post evaluation of the European Fisheries Fund (2007–2013)

Slututvärdering av fiskeriprogrammet 2007–2013

Publicerad av EU-kommissionen

UTV17:2 *Utvärdering av ESI-fondernas genomförande-organisationer i Sverige*

UTV17:1 *Kunskapsöversikt: Om förutsättningarna för utvärdering av resultat och effekter av breddbandsstöd i Sverige*

UTV16:6 *Bra vällersättning och kompensationsstöd*

Hur kan olika utformningar påverka jordbruket, miljön och samhällsekonomin?

UTV16:5 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*

Delrapport IV: Synteser för en hållbar landsbygdsutveckling

Utvärdering av programmets samlade effekter

UTV16:4 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*

Delrapport III: Utvärdering av åtgärder för landsbygdsutveckling

Axel 3: Förbättra livskvalitet på landsbygden

Axel 4: Leader – Genomföra lokala utvecklingsstrategier

UTV16:3 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*

Delrapport II: Utvärdering av åtgärder för bättre miljö

UTV16:2 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*

Delrapport I: Utvärdering av åtgärder för ökad konkurrenskraft

UTV16:1 *Biologisk mångfald i våtmarker som har anlagts med stöd från landsbygdsprogrammet*

UTV15:2 *Kompetens för utveckling?*

Utvärdering av kompetensutveckling i landsbygdsprogrammet 2007–2013

UTV15:1 *Vad behöver förenklas?*

Utvärdering av landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling, Europa
investerar i landsbygdsområden

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska struktur- och
investeringsfonderna

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se/utvärdering

UTV19:4

